

Faderskabsfortællinger blandt faglærte fædre

- om faderskabspraksis, køn og klasse

Nina Skovgaard Brandtoft

10. semester 2019

Vejleder: Stine Thidemann Faber

Anslag: 178.634

Abstract

This masters thesis examines how Danish men from working-class and lower middle-class families in heterosexual relationships construct their fatherhood practices in negotiation with their social surroundings, such as ideals for the new father, masculinity ideals, working conditions and inherited family patterns characterized by the practice of the traditional father.

It has its starting point at the development in the family as an institution, that has occurred since women entered the labor market. A development that has changed family from being an institution grounded on obligation in the gendered division of labor, to a set of relations between parents and children which is constituted as family by their intimate and democratic nature. The erosion of the man as breadwinner and the woman as caregiver has given rise for new opportunities for men to get more involved with family life. In the light of these changes it is examined what these fathers consider as good fatherhood and with a perspective that pays attention to both continuity and change in fatherhood is studied which aspects of the traditional fatherhood that lives on and what aspects of the new fatherhood that characterize the fathers' notions of good fatherhood.

Furthermore, it is examined how these ideals and practices can be understood in the light of gender and social class. In the attempt to do so I draw on West og Zimmermann distinction between sex, gender and gender category and their understanding of how gender is a negotiated and acquired accomplishment. As an addition to this understanding of gender, Connells theory on hegemonic masculinity is included to shed a light on, how masculinity ideals form these men's fathering. Furthermore, Bourdieu's conceptualization of class, where especially the concept of distinction as a way of marking differences to other fathers and habitus and the negotiation between habitus and the new ideals of fatherhood, is given space. The study is based on interviews with 8 fathers with a vocational educational background. The results indicate both persistence and change in fathering practices between generations. I conclude that fatherhood is shaped in a complex negotiation between their habitus, new ideals of fatherhood, masculinity ideals, work life conditions and legislation in relation to family and paternity leave. On this basis fatherhood is understood and to some extent practiced as something essentially different from motherhood, which is expressed by their orientation towards children but not towards gender equality.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Indledning	5
Faderskabet til debat	5
Familiepolitikken som strukturel barriere for ligestillet forældreskab	6
Arbejdsliv og familieliv – far i krydspres	8
Den nye far - ideal eller praksis?	9
Maskulinitetsidealer og faderskab – fædre som mænd	11
Faderskab i et klasseperspektiv – den nye far er et middelklassefænomen	12
Kapitel 2: Problemformulering	14
Motivation, uddybning og afgrænsning	14
Kapitel 3: Metode, design og fremgangsmåde	16
Konstruktivistisk-interaktionistisk videnskabsteoretisk afsæt	16
Den konstruktivistisk-interaktionistiske tilgang i det metodiske arbejde	17
Interview med en interaktionistisk tilgang	17
Det narrative interview	18
Narrativet som retrospektiv meningsdannelse	18
Små og store fortællinger	19
Udarbejdelse af interviewguide	20
At interviewe sig til viden om praksisser	21
At interviewe sig til viden om sociale kategorier - køn og klasse	22
Rekruttering af informanter	23
Udførelse af interviews	24
Positioneringer i interviewsituationen	25
Fremgangsmåde og analysestrategi	26
<i>Intersektionalitet som analytisk målsætning</i>	27
Præsentation af informanter	28
Adaptiv tilgang til brugen af teori i specialet	30
Valg af teori	31
Kapitel 4: Teoretiske perspektiver og orienterende begreber	33
<i>Doing gender</i> - køn er noget vi gør	33
Maskuliniteter og hegemoni	34
Pierre Bourdieus klasseforståelse	36
<i>Rummet af sociale positioner og kapital</i>	36
<i>Habitus - og en særlig smag for omsorg og opdragelse</i>	37
Orienterende begreber	39
<i>Displaying fatherhood</i>	39

<i>Faderskabspraksisser</i>	40
Anden forskning	41
Tema 1: Partnerens betydning for fædres praksisser	41
Tema 2: kampen om at definere det gode forældreskab	42
Tema 3: Omsorgsstrategier i et klasseperspektiv	44
Analysens opbygning	44
Kapitel 5: Den gamle og den nye far - Fra emotionelt distanceret til ny intimitet	46
En utilstrækkelig habitus	47
Fraværende og nærværende fædre - distinktion og grænsedragning	51
Grænsedragning mod middelklassens fædre	54
<i>Man arbejder for at tjene penge</i>	54
Kapitel 6: "Naming fathers as men"	59
Mand og far i forhandling - maskulinitet i modsætning til ligestilling	59
Faderskabet som væsensforskelligt fra moderskabet	61
Kønnet arbejdsdeling - Omsorg, husarbejde, kvalitetstid	62
<i>Fars barsel og omsorgen for spædbørn</i>	63
Moderskabets betydning for fars praksis	65
Arbejdslivet som en arena, hvor køn og klasse skaber rammer for faderskabet	68
<i>Når maskulinitet og arbejdsliv er forbundet - om at gøre upassende køn på arbejdet</i>	68
Kvalitetstid med ungerne - det skal være sjovt at være far	70
Kapitel 7: Konklusion	75
Demokratiske relationer og et trygt rum for dialog	75
Faderskabet som væsensforskellige fra moderskabet	76
Børneorientering som hegemonisk maskulinitet	76
Grænsedragning mod middelklassens fædre	77
Litteratur	78
Hjemmesider	81

Kapitel 1. Indledning

På baggrund af en markant ændring i familien og i faderskabet siden kvinderne kom på arbejdsmarkedet, er hensigten med dette speciale at bidrage med viden om, hvordan mænd i dag er fædre. Fædres praksisser som forældre, i det heteroseksuelle parforhold, er af særlig interesse og forventes at være betinget af en række sociale omstændigheder, der har indflydelse på den enkeltes fars hverdagsliv og dermed også mulighedsbetingelserne for at praktisere faderskab. Både i dansk, nordisk og international forskning har man beskæftiget sig med faderskabet, og identificeret nogle af de ting der har særligt betydning for fædres faderskabspraksisser. Herunder bl.a. arbejdsliv, maskuline normer, tradition, social klasse og familiepolitiske rammer. I specialet vil der blive lagt særlig vægt på, hvordan faglærte fædre konstruerer og praktiserer faderskab i lyset af køn og social klasse. Herunder også hvilke idealer for faderskabet disse mænd identificerer sig med, og hvordan det igennem deres fortællinger kommer til udtryk i deres praksis som fædre. Disse forskellige perspektiver på faderskab vil blive udfoldet på de følgende sider, men først vil jeg indlede med at tage temperaturen på den politiske og offentlige debat om faderskab i Danmark.

Faderskabet til debat

Mere end nogensinde før er der fokus på og debat om forældreskab og faderskab. Dette fokus på faderskab er opstået i kølvandet på en diskurs og et ideal om, at fædre i dag er og bør være mere engagerede i, og bruge mere tid med, deres børn. Eksempelvis har komiteen for sundhedsformidling udviklet en Far-app, for kommende fædre, hvor far får informationer og gode råd uge for uge gennem graviditeten og umiddelbart efter fødslen (sundhedsformidling.dk). Et andet eksempel på en ny bevågenhed omkring faderskabet er projektet *Far for livet*, der er iværksat af Forum for mænds sundhed. Motivationen bag projektet bunder i, at mænd i dag mangle rollemodeller for et tidssvarende faderskab. Derfor har projektet særligt fokus rettet mod oplysning om og inspiration til livet som far. Derudover er fokus rettet mod både jordemødre og sundhedsplejerskers rolle i at inddrage fædre i forældreskabet allerede under graviditeten. Dertil har man i projektet fokus på at lave aktiviteter for far og barn, eksempelvis Fars legestue, hvor fædre på barsel kan møde andre fædre og børn (farforlivet.dk). Fra politisk hold har man også fået øje på, at fædre spiller en rolle både hvad angår forældreansvar og ligestilling. Senest har innovationsminister Sohpie Løhde stillet forslag om, at det skrives ind i ligestillingsloven, at både mor og far har ret til digital post fra det offentlige om deres fælles børn (fm.dk). I januar 2018 iværksatte daværende Børne- og Socialminister Mai Mercado

Opdragelsesdebatten, der havde til formål at gøre debatten om børneopdragelse i Danmark mere “*nuanceret, oplyst og konstruktiv*” (Opdragelsesdebattens panel 2018). Debatten mundede ud i 13 perspektiver på moderne forældreansvar og ti handlingsforslag til børneopdragelse. Herunder fremhæves det bl.a. at fædre i dag er mere involverede i familielivet, idet de bruger mere tid med deres børn end tidligere, og at øremærket barsel til mænd kan være et muligt værktøj til at skabe gode rammer for hverdagen i familielivet og for det moderne forældreansvar (Opdragelsesdebattens panel 2018:9,15). Den tidligere regering forsøgte også på anden vis at engagere fædre i familielivet, bl.a. ved iværksættelse af kampagnen *Aktion fars orlov*, hvor man i samarbejde med virksomheder og fagorganisationer ønsker at få mænd til at tage mere end de 14 dages fædreorlov, der i dag er øremærket til dem. Her er det idéen, at de deltagende virksomheder, skal støtte op om fædres muligheder for at tage mere orlov med deres små børn. Fra politisk hold, synes der dermed at være et ønske om at understøtte udviklingen i faderskabet, hvad angår involvering, opdragelse og barsel (aktionfarsorlov.dk). Senest har den nuværende regering meddelt, at de vil acceptere et EU-direktiv og to måneders øremærket barsel til mænd (kvinfo.dk).

Mens disse initiativer er med til at sætte fokus på mænds involvering i familielivet, er det samtidig også muligt at identificere nogle strukturer og tendenser i samfundet, der begrænser fædres involvering i familielivet. Eksempelvis har netop EU-direktivet om to måneders øremærket barsel til mænd, mødt politisk modstand og skabt debat herhjemme. Modstanden findes særligt i de liberale partier, hvor man - med henvisning til ‘det frie valg’ - ikke ønsker at lovgive på barselsområdet, da man ikke vil fratage den enkelte mand/familie retten til at tilrettelægge familielivet efter eget ønske. Man ønsker en engageret og involveret far i de danske børnefamilier, men lader det reelt stadig være op til den enkelte at få det til at materialisere sig, hvilket kan være hæmmende for udviklingen mod et mere aktivt faderskab. På den måde opstår der et spændingsfelt mellem på den ene side at motivere fædre til en mere aktiv rolle i forældreskabet og på den anden side ikke at stille de fornødne betingelser til rådighed. Eksempelvis konflikter det at give den enkelte far ansvaret for at leve op til disse forventninger, grundlæggende med de forventninger mænd i nogle brancher møder på arbejdsmarkedet (uddybes senere).

Familiepolitikken som strukturel barriere for ligestillet forældreskab

Familielivets rammer er ikke et emne der bliver ydet meget opmærksomhed i dansk politik. Nok bliver familiepolitikken diskuteret, men den politiske handling udebliver. I forhold til at motivere til

et aktivt faderskab og ligestilling mellem mor og far i forældreskabet, er strukturelle forhold med til at fastholde far på sidelinjen. Barsel er en af de arenaer, hvor faderskabet i særdeleshed bliver debatteret, og det skyldes bl.a. at når vi kigger til vores nordiske søsterlande, har øremærket barsel til mænd, vist sig at være en særdeles effektiv måde at facilitere til et involveret faderskab, hvor fædre får en stærkere og mere selvstændig tilknytning til deres børn, som udmønter sig i en øget deltagelse i familielivet iøvrigt (Brandth & Kvande 2003; kvininfo.dk a). I kontrast hertil holder danske fædre væsentligt mindre barsel. De seneste tal om fædre og barsel fra Danmarks Statistik (2014), viser at social baggrund har betydning for hvor meget barsel fædre tager. Således tager fædre fra middelklassen som er bosat i de større byer og har lange uddannelser og høj indkomst mere barsel end fædre fra arbejderklassen/lavere middelklasse. Gennemsnitligt holder mænd med lange uddannelser 56 dages orlov, mens det for mænd korte uddannelser holder 21 dage (dst. 2014). Mænd med lange videregående uddannelser holder således dobbelt så lang barsel som mænd med en erhvervsfaglig baggrund. Samtidig viser tallene også, at længden af fars orlov er stærkt påvirket af mors uddannelsesniveau, således at jo længere uddannelse mor har jo længere orlov tager far (ibid.). Derfor er kampagnen 'Aktion fars orlov' (jf. tidligere) måske særligt målrettet arbejderklassens fædre, og i særlig grad dem, hvis partner har en kort uddannelse, og dermed er mere familie- end arbejdsorienteret. Gennem tiden har der været flere forsøg på at få stemt øremærket barsel til mænd igennem i Danmark. Thorning-regeringen gik i 2011 til valg på at sikre øremærket barsel til mænd, men måtte opgive, da man ikke kunne afse flere penge til barselsområdet og ikke ønskede at fratage kvinder muligheden for barsel i op til et år (dr.dk). Øremærket barsel til fædre har flere gange tidligere været til afstemning i folketinget (2005, 2008) (ft.dk), men har aldrig mødt den nødvendige opbakning. Traditionelt har fokus været på at sikre mors rettigheder i forbindelse med fødsel og barsel, mens fars rettigheder har stået i baggrunden, hvilket signalerer at de eksisterende forventninger til fædre i samfundet, og tegner et billede af, at mødre og fædre har forskellige opgaver og roller i familielivet. Med andre ord er ligestillet forældreskab langt fra en realitet i Danmark. Derimod har vi et kønsdifferentieret forældreskab, hvor mor ansvarliggøres for barnet i højere grad end far. Familiepolitisk har der i Danmark, ikke været meget fokus på at ligestille mor og far i familielivet og forældreskabet. Dette skyldes bl.a. opretholdelsen af retten til 'det frie valg'. Det er denne overbevisning om, at det frie valg altid er det bedste, der bremser handling på familieområdet i dansk politik (Reinicke 2010:46). Samtidig er der en generel opfattelse af, at vi i Danmark har opnået ligestilling mellem mænd og kvinder, og at der dermed ikke kræves yderligere politisk handling på området (Bloksgaard 2009:1). Men i realiteten er mænd og kvinder ikke så ligestillede som vi går og

tror, hverken på arbejdsmarkedet (hvor kvinder får lavere løn end mænd) eller i familielivet, hvor fars rettigheder er underprioriteret (Bloksgaard 2009; Borchorst 2015:2).

I Specialet betragtes dette paradoks mellem ønsket om den involverede far på den ene side og den politiske diskurs om det frie valg på den anden side, som en central strukturel udfordring, når mænd konstruere deres faderskab.

Arbejdsliv og familieliv – far i krydspres

Den svenske professor Thomas Johansson identificerer organiseringen af arbejdslivet som den enkeltfaktor, der er den største forhindring for ligestilling i familielivet og for et aktivt og involveret faderskab (Johansson 2011:166). Også i Danmark er der et spændingsfelt mellem familieliv og arbejdsliv, hvor det i mange børnefamilier er en større organisatorisk opgave at få døgnets timer til at slå til. Når der kommer småbørn i familien, er det overvejende kvinderne der tilpasser sig den nye situation. Mens kvinderne går ned i tid, forbliver mænds arbejdstid uændret, når de bliver fædre (SFI). Så selvom kvinder før en familieførogelse deltager på arbejdsmarkedet på næsten lige fod med mænd, slår den kønnede arbejdsdeling med mor som hovedansvarlig i hjemmet, alligevel stadig igennem, når der kommer børn til (Reinicke 2010:48). Når mænd i højere grad end kvinder fastholder arbejdstiden, hænger det muligvis sammen at maskulinitet er stærkt forbundet med indtægtsgivende arbejde, og at arbejdslivet udgør en primær kilde til identitet og selvforståelse (Brandth & Kvande 2003:49; Reinicke 2010). Forskellige forventninger til mænd og kvinder på arbejdsmarkedet og som forældre, skaber også forskellige handlerum for mænd og kvinder i forhold til at kombinere familie- og arbejdsliv (Bloksgaard 2009:3), hvilket er med til at reproducere den kønnede arbejdsdeling, og fastholder far i rollen som forsørger. Hertil er arbejdsmarkedet præget af, hvad de norske forskere Berit Brandth og Elin Kvande kalder 'grådige arbejdspladser' og 'grænseløse jobs', med høje krav til fleksibilitet, der i realiteten resulterer i overarbejde. Identitetskonstruktionen i forbindelse med arbejdet, i kombination med et grænseløst arbejdsliv, trækker mændene væk fra familielivet, med risiko for at blive fraværende fædre (ibid.). Lektor i mandeforskning Kenneth Reinicke pointerer, at *"Mænd har overtaget nogle af de dobbeltkrav om tilstedeværelse, som kvinder har været præget af siden deres indtræden på arbejdsmarkedet; nemlig krav om forsørgelse og aktivitet på hjemmefronten."* (Reinicke 2010:49). Dette krydspres mellem forventninger i arbejdslivet og forventningerne til faderskabet efterlader fædre med ansvaret for at fordele tiden mellem de to sfærer, og her viser forskning imidlertid, at det i et sådant krydspres, kan være svært for fædre at sætte grænser for arbejdslivet (Brandth & Kvande 2003:174), særligt når det ikke understøttes politisk og

lovgivningsmæssigt. Forventningerne i arbejdslivet varierer imidlertid fra branche til branche, hvor de på hver sin måde udgør en barriere i forhold til familielivet. Hvor det, for de højtuddannede mænd, ofte er fleksibilitetens bagside, der bliver en udfordring, er det for lavtuddannede mænd en udfordring at prioritere familielivet fordi de bliver mødt af en overvejende mandsdomineret arbejdspladskultur, hvor det forventes at børn og hjem er noget kvinderne tager sig af. Samtidig er arbejdet i disse brancher ofte mindre fleksibelt og kræver en høj grad af tilstedeværelse (Bloksgaard 2009). I Lotte Bloksgaards *Arbejdsliv, forældreskab og køn* belyses det, hvordan mænds adfærd i forhold til at benytte sig af familievenlige tilbud - her brug af forældreorlov - er afhængig af den kutyme der er på arbejdspladsen. Kutymen bliver skabt på baggrund af arbejdstagernes overenskomstmæssige rettigheder til eksempelvis betalt barsel. Disse rettigheder varierer mellem brancher og sektorer og barselsrettighederne er overvejende bedre for mænd med lange uddannelser. Det bør dog pointeres, at disse uger ikke er øremærkede og at mændene derfor kan være tilbøjelige til ikke at bruge muligheden (Borchorst 2015:3). Det kan dog diskuteres, hvorvidt der egentlig eksisterer et krydspres mellem forventningerne til mænd i arbejdslivet og forventningerne til mænd i familielivet. For selvom der tilsyneladende er et ideal om involverede fædre, og selvom mænd i dag bruger mere tid med deres børn end for ti år siden (Rockwoolfonden), er det stadig mødre der har det primære omsorgsarbejde i hjemmet. I familier med børn under 7 år bruger kvinder bruger gennemsnitligt 3,5 timer om dagen på børneomsorg, mod mænds 2,5 timer (Bonke 2018:21). Dertil bruger kvinderne gennemsnitligt en time mere om dagen på husarbejde end mænd (Bonke 2018:39). Forskning viser også, at mens mænd i højere grad end kvinder bruger fleksibilitet i arbejdet til at flekse opad og skabe muligheder for deres karriere, bruger kvinder fleksibiliteten til at flekse nedad og skabe mere rum for familielivet - i form af fx nedsat tid (Reinicke 2010:45). Arbejdslivet spiller i kraft af dets strukturering og betydelige rolle i forhold til mandlig identitet, en central rolle for konstruktionen af faderskab, og kan være en barriere for at opnå en god balance mellem familielivet og arbejdslivet.

Den nye far - ideal eller praksis?

I kølvandet på kvindernes indtog på arbejdsmarkedet, er der sket en udvikling i familien, der er gået fra at være en institution båret af tradition, forpligtelse, og gensidig sikkerhed, til i dag at være en enhed bundet sammen af intime relationer. Forandringerne i det traditionelle kønsrollemønster handler i lyset af Giddens individualiseringstese om, at individualiseringen har medført, at familien i nyere tid handler mere om intimitet og kærlighed end praktik, som det gjorde tidligere. Dette

beskriver Giddens, som *families of choice* og *rene forhold*, som henviser til at familien og forholdet er et aktivt tilvalg på baggrund af et intimt forhold, der er karakteriseret af forståelse mellem mor, far og barn (Chambers 2012:36). Det nye lim i familien består på den måde af en *ny intimitet*. På den baggrund er der sket et stort skred i nutidens far-barn relation, som er præget af fælles interesser og dyb kommunikation (Aarseth 2018:84). Dyb kommunikation som handler om at dele sine følelser og tanker for at skabe en styrket emotionel relation (Thagaard & Stefansen 2014:27). Jvindernes indtog på arbejdsmarkedet og udviklingen mod den *ny intimitet* i familielivet har på den måde givet fædre en mulighed for at skabe forandring og gøre noget nyt med faderskabet.

I faderskabsforskningen er netop forandringer i faderskabet et centralt tema. Brandth og Kvande beskriver i deres studie *Fleksible fedre* to retninger indenfor faderskabsforskningen. Den første retning problematiserer fædres fravær i familielivet og finder at forandringen i faderskabet går for langsomt. Her er man optaget af hvilke processer og strukturer der forhindrer fædres deltagelse i familielivet og omsorgsarbejdet. Den anden retning ser en udvikling i faderskabet mod mere involverede og deltagende fædre, der har fået betegnelsen *nye fædre*. Her er man optaget af, hvordan mænd er i gang med at udvikle sig til engagerede fædre. Her placerer mit studie sig et sted midt imellem, idet jeg ønsker på nuanceret vis at få indblik i hvordan både det nye og det traditionelle faderskab indgår i forhandlingerne i konstruktionen af fædres praksisser. Den nye far defineres mere konkret som følgende: “(...) *at moderne fedre deltar i omsorgsarbejde og udtrykker følelser på en måde som deres egen far ikke gjorde, men uden at de framstår som feminiserte eller mindre maskuline i framtoning.*” (Brandth & Kvande 2003:28). Også den svenske sociolog Lucas Forsberg belyser hvordan idealet om den nye, involverede far har fotteste i Sverige: “*Involved fatherhood, a fatherhood where men actively take part in children’s lives as well as in childcare and household work, has gained hegemonic status in Sweden, no matter class and cultural background.*” (Forsberg 2007:110).

Denne forandring eller dette ideal om et involveret faderskab udspringer af den markante ændring i den traditionelle mandlige forsørgerrolle (Brandth & Kvande 2003: 26). Faderen er ikke længere alene familiens forsørger, men deler dette ansvar med moderen, hvis øgede erhvervsaktivitet udmønter sig i at familien i dag har to forsørgere - i Danmark kaldet toforsørgermodellen. Derfor har faderskabsforskningen især været optaget af, hvad faderskabet bliver fyldt med, når far ikke længere er eneforsørger (ibid.). I Norge, hvor Brandth og Kvande udfører deres forskning, har man en dobbelt ligestillingsmodel, hvor idealet er ligestilling mellem mænd og kvinder både på arbejdsmarkedet og

i hjemmet. De pointerer, at mens kvinder og mænd er blevet mere ligestillede på arbejdsmarkedet, har mandens indtog i omsorgsarbejdet været begrænset (ibid). Tilsvarende er der med toforsørgermodellen i Danmark lagt mest vægt på kvinders ligestilling på arbejdsmarkedet, mens det ligestillede omsorgsarbejde i hjemmet ikke har fået samme opmærksomhed. Det kommer bl.a. til udtryk ved at mænd bruger mindre tid på huslige pligter og børneomsorg end kvinder (Reinicke). Opsummerende findes der altså to narrativer om fædre, som begge handler om fars deltagelse i omsorgsarbejdet. Som Brandt og Kvande skriver skelnes der dermed mellem den fraværende og den deltagende eller “*den tradisjonelle og ‘den nye’ [far].*” (Brandt & Kvande 2003: 28). Brandt og Kvande pointerer at dette dobbelte narrativ muligvis skyldes, at der er sket en ændring i tidens faderskabsideal, men at der ikke nødvendigvis er fulgt nye handlinger med idealet om den nye far. Idealet om den involverede, nye far betegner måske i virkeligheden hvad vi ønsker og forventer af fædre i dag, og ikke nødvendigvis den gældende faderskabspraksis (ibid.). Reinicke formulerer det således: “*De kulturelle forventninger ændre sig ofte hurtigere end de konkrete handlinger. Mænd er ofte moderne i retorikken, men traditionelle i praktikken.*” (Reinicke 2010:47). Med dette in mente, bliver det i specialet centralt at skelne mellem ideal og praksis, i mænds fortællinger om deres faderskab.

Maskulinitetsidealer og faderskab – fædre som mænd

Køn er relevant, i den forstand, at køn traditionelt har været grundlag for arbejdsdelingen mellem mor og far i familien – både i forhold til omsorgsansvar og forsørgeransvar. Det er i disse kønnede strukturer, vi i dag ser en vis sejlivethed i forhold til praktisk forandring (Aarseth 2008:11), men modsat også en udvikling mod et ideal om et mere ligestillet forældreskab og ligestillet deltagelse på arbejdsmarkedet. Køn og kønnet identitet fungerer på den måde, som en afgørende differentieringsmekanisme i forhold til mænds og kvinders mulighedsbetingelser for at gøre forældreskab. I det svenske studie *Fatherhood in transition: Paternity leave and Changing Masculinities* beskriver professor Thomas Johansson en udvikling i det svenske maskulinitetsideal. En udvikling, der netop er udtrykt ved forandringer i faderskabet, mod et mere ligestillet og delt forældreskab (respondenterne var alle fædre, der havde taget minimum 6 måneders barsel). Han pointerer at dette nye maskulinitetsideal kan ses som et skridt på vejen i en udvikling mod mere ligestillet forældreskab, hvor mænd tager større del i omsorgsarbejdet for deres børn og ikke kun “the fun bits” - altså den sjove del af omsorgen, fx leg med barnet (Johansson 2011:166). Denne fornyelse

kan give mulighed for et bredere spektrum for kønnede positioner (Johansson 2011:168). Lisbeth Bekkengen identificerer, ligeledes i en svensk kontekst, en forandring i tidens maskulinitetsideal. Nemlig en mere børneorienteret maskulinitet, hjulpet på vej af diskursen om den nye far/nye mand. At en mands maskulinitet er børneorienteret handler om, hvorvidt manden eller faderen ser relationen til sine børn som en del af sin identitet – en del af det at være mand. Bekkengen fandt i tillæg hertil, at der ikke nødvendigvis fulgte en børneorienteret praksis med diskursen om den nye far og den børneorienterede maskulinitet (Bloksgaard 2009:55). Det er en pointe som også andre har fremført, og som er værd at hæfte sig ved, særligt i en dansk kontekst, hvor vi har en tendens til at skære alle de nordiske lande over en kam, når vi taler om ligestilling. Hvorfor man også kan blive foranlediget til at tro, at vi i lighed med eksempelvis Sverige oplever et mere ligestillet forældreskab og et mere ligestillingsorienteret maskulinitetsideal. Det er dog vigtigt at være bevidst om, at der er stor variation landene imellem (Bloksgaard et al. 2015:153). I undersøgelsen *Masculinity in a Contemporary Danish Context*, finder Bloksgaard et al. at de traditionelle og i særdeleshed patriarkalske maskulinitetsidealer afvises både blandt arbejderklasse mænd og mænd med højere uddannelse. I stedet observeres en mere ligestillingsorienteret maskulinitet (Bloksgaard et al. 2015:). Men også her fremhæves det, at der kan være en diskrepans mellem ideal og praksis. Altså at det kan være svært i praksis at efterleve det ligestillingsvenlige maskulinitetsideal, og at denne udfordring har forskellige udtryk afhængigt af social klasse (Bloksgaard et al. 2015:165).

Faderskab i et klasseperspektiv – den nye far er et middelklassefænomen

Og netop blikket for social klasse er givende i forståelsen af den måde hvorpå faderskab praktiseres og tilskrives mening. Mænds måde at praktisere faderskab er ikke kun defineret af det handlingsrum, som familierpolitik, arbejdsliv og kønnede forventninger efterlader dem. Derimod kan deres praksis i tillæg hertil forstås som forankret i deres sociale baggrund eller klasses tilhørsforhold. Mens klasseperspektivet har været lidt overset i køns- og forældreskabsforskningen de seneste årtier (Plantin 2007:95; Stefansen & Farstad 2008:344; Faber 2006:81), er det dog stadig væsentligt at inddrage, idet forældreskab og faderskab bliver praktiseret på forskellig vis i forskellige sociale lag. Som Stefansen og Farstad udtrykker det i deres studie *Småbarnsforeldres omsorgsprojekter. Betydningen av klasse: "Det at gøre forældreskab indebærer samtidig at gøre klasse"* (Stefansen & Farstad 2008:347). Hermed menes, at klasse kommer til udtryk på forskellige måder gennem forældreskabet. Der findes altså forskellige måder at gøre forældreskab på i forskellige sociale lag. I

Lars Plantins studie *Different classes, different fathers* finder han eksempelvis, at arbejderklassens fædre er den gruppe der har sværrest ved at navigere i det paradoksale mellem det nye involverede faderskab og det traditionelle faderskab (talking and doing fatherhood. Lars Plantin: s. 13).

Chambers henviser til Annette Lareau (2002) der i sit studie *The cultural logics of childrearing* bekræfter, at der eksisterer klasserelaterede forskelle i børneopdragelse (Chambers 2012: 85). Hun finder bl.a. at middelklassens forældre tilgår børneopdragelse som et koordineret kultiveringsprojekt, hvor forældrene begge lægger meget arbejde i at arrangere aktiviteter for deres børn, så de kan udvikle livsfærdigheder, der kan komme dem til gode senere i livet. I kontrast hertil tilgås børneopdragelse i arbejderklassefamilier som 'natural growth'. Her fokuseres der ikke på at udvikle børnenes særlige talenter, men derimod på at yde sikkerhed, kærlighed og næring, som gode rammer for, at barnet nok skal trives (ibid.). Kari Stefansen når i sit studie frem til lignende pointer (uddybes under *Anden forskning*) og belyser i forlængelse heraf, hvordan den nye, involverede far er et fænomen, der forbindes med middelklassen (Stefansen 2011:69).

Kapitel 2: Problemformulering

Det centrale spørgsmål i dette speciale bliver dermed:

Hvordan konstruerer faglærte fædre deres faderskabspraksisser i forhandling med deres sociale kontekst?

Hvilken mening tillægger disse fædre faderskabet og hvilke idealer for faderskabet identificerer de sig med som fædre?

Hvilke faderskabspraksisser kan identificeres og hvordan kan disse praksisser forstås i lyset af køn og social klasse?

Motivation, uddybning og afgrænsning

Når jeg har valgt at lade mit speciale centrere sig om faderskab hos faglærte fædre fra arbejderklassen eller lavere middelklasse skyldes det, at de - så vidt som min litteratursøgning har ført mig - er et mere eller mindre ubeskrevet blad i dansk faderskabsforskning. I en dansk kontekst er der bedrevet forskning i moderskab, forældreskab og faderskab i den øvre middelklasse. Forældreskab i overskudsfamilier er bl.a. undersøgt af Dil Bach i den øvre middelklasse. I afhandlingen *Morgendagens mænd*, har Anna Sofie Bach undersøgt faderskab hos mænd i forhold med karrierekvinder, også i den øvre middelklasse.

Klasse er dermed et centralt perspektiv i min undersøgelse, men eftersom jeg kun undersøger faderskabet hos faglærte fædre inddrages, ud over de danske studier nævnt ovenfor, anden, primært nordisk, forskning i arbejderklassens og middelklassens fædre, der i en sammenligning vil kunne tydeliggøre, hvad der er særligt kendetegnende for netop de faglærte fædre i min undersøgelse.

I min undersøgelse af fædrenes praksisser skelnes der mellem *fædre*, *faderskab* og på engelsk *fathering*, som tre forskellige aspekter af det at være far (Brandth & Kvande 2003:34). Det jeg i første omgang interesserer mig for er netop *fathering*, altså hvad fædre rent faktisk gør (Brandth & Kvande 2003), derudover belyses også fædrenes identitetsdannelse og meningstilskrivning i forhold til deres *fathering* eller med andre ord, deres faderskabspraksisser.

Selvom det bl.a. er praksis der undersøges, afgrænser jeg mig, på grund af begrænsede ressourcer, til at interviewe fædrene, selvom det kunne have været et interessant perspektiv, også at observere deres praksisser. Blandt andre Forsberg (2007) finder, at fædrene i hans undersøgelser havde en tendens til

at fremstille sig selv som mere involverede end de viste sig at være, når man observerede dem. Slutteligt er det ikke mit sigte med specialet at undersøge og vurdere hvor meget fædrene er involverede, men hvordan de er involverede.

Kapitel 3: Metode, design og fremgangsmåde

Mine overvejelser om, design af undersøgelsen, tager udgangspunkt i de netop præsenterede forskningsspørgsmål. Det er min overbevisning, at spørgsmål af denne karakter; med fokus på sociale processer, mening, det hverdagslige mikroniveau og på social konstruktion besvares bedst med en kvalitativ tilgang til design, empiriindsamling og analyse (Jacobsen & Jensen 2012:14). Den kvalitative tilgang giver mulighed for et dybere indblik i hvordan fædrenes praksisser og idealer er knyttet til en bredere sociokulturel kontekst. Jeg har derfor udarbejdet et kvalitativt forskningsdesign, som jeg vil udfolde i dette kapitel.

Konstruktivistisk-interaktionistisk videnskabsteoretisk afsæt

Inden specialets design og metoder præsenteres yderligere, vil jeg indledningsvist introducere det videnskabsteoretiske afsæt, da dette har implikationer for valg af design og metode såvel som valg af teori. Der anlægges i specialet et konstruktivistisk-interaktionistisk videnskabsteoretisk perspektiv, der skal forstås som en syntese mellem socialkonstruktivismen og den symbolske interaktionisme, der deler den ontologiske betragtning at sociale fænomener og mening dannes på baggrund af social interaktion. Med denne syntese betragtes forskningsenheden eller analyseobjektet derfor som et flertydigt, flydende og ustabil fænomen. Hermed skal forstås, at faderskab og faderskabspraksisser betragtes som foranderlige størrelser, der varierer afhængigt af den social kontekst det praktiseres i, f.eks. afhængigt af social klasse, som jo er et af fokuspunkterne for min undersøgelse.

Den interaktionistiske del af syntesen tilføjer det perspektiv til specialet, at de betydninger vi tilskriver handlinger og sociale fænomener "*skabes i interaktionen mellem mennesker eller mellem mennesker og ting*". Disse betydninger er dermed kontekstuelle og relationelle fænomener, hvilket også gælder for individers identitetsopfattelse, f.eks. faderskabsidentitet og kønsidentitet (Järvinen & Mik-Meyer 2005:10-11). For specialet er dette perspektiv relevant i forhold til en **analytisk opmærksomhed** på fædrenes forskellige måder at praktisere faderskab på.

Den konstruktivistiske del af syntesen tager afsæt i Peter L. Berger og Thomas Luckmanns socialkonstruktivisme. Denne tradition betoner, hvordan den sociale virkelighed, og samfundet som helhed, er socialt eller menneskeligt konstrueret. Denne konstruktion finder sted i sociale situationer, og den sociale virkelighed består på den måde af samfundsskabte fortolkninger, der produceres og reproduceres i menneskelig interaktion. For Berger og Luckmann er det i den forbindelse centralt at

studere disse sociale situationer, som processer hvori viden produceres eller reproduceres som en selvindlysende virkelighed, for på den måde at beskæftige sig med “*analyse af den samfundsskabte virkelighed.*” (Berger & Luckmann 1966:15). For specialet implicerer det et analytisk blik for de sociale sammenhænge, processer og praksisser hvormed faderskab produceres og reproduceres. Dette inkluderer fædrenes erfaringer og hverdagspraksisser samt samfundsmæssige strukturer, som skaber rammerne for deres faderskabspraksisser (Carstensen 2013:21). Med det gennemgående ontologiske udgangspunkt, at den sociale virkelighed skabes gennem social interaktion, har den konstruktivistiske-interaktionistiske tilgang det fællestræk, at sociale fænomener ikke har en iboende essens, men derimod er menneske- eller samfundsskabte. Denne betragtning går igen i valget af metode og teori.

Den konstruktivistisk-interaktionistiske tilgang i det metodiske arbejde

At anlægge et konstruktivistisk-interaktionistisk perspektiv på undersøgelsen har ikke kun analytiske, men også metodiske konsekvenser. For det første, gør jeg mig - med inspiration fra Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer - det klart, at faderskab som forskningsgenstand er en kompleks og flertydig størrelse, der varierer fra mand til mand afhængigt af den sociale kontekst. I den forbindelse understreger Mik-Meyer og Järvinen endvidere, at det indebærer, at den viden der produceres i et interview, er kontekstafhængig og dermed et produkt af interaktionen mellem interviewer og interviewperson. Derfor søger man som interviewer heller ikke efter at afdække interviewpersonens livsverden, som man gør det inden for fænomenologien, men derimod ønsker man at undersøge den meningsproduktion, der skaber den sociale verden (Mik-Meyer & Järvinen 2005:16).

Interview med en interaktionistisk tilgang

Denne meningsproduktion forekommer bl.a. i selve interviewsituationen, som inden for interaktionismen betragtes som en arena for konstruktion af viden. Det vil med andre ord sige, at jeg som interviewer er aktivt deltagende i en proces, der er med til at skabe den fortælling, der bliver fortalt (Järvinen & Mik-Meyer 2005:15). På den måde er interviewet et “(...) *socialt møde, hvor erfaringer bliver fortolket og mening bliver skabt.*” (2005:30). I den interaktionistiske tradition er der endvidere fokus på sociale identiteter og hvordan disse forhandles i interviewsituationen (Järvinen & Mik-Meyer 2005). **Derfor** er det også, som jeg skal komme ind på senere, relevant at overveje, hvordan man som interviewer er med til at positionere den anden og selv bliver positioneret i mødet med interviewpersonen, da disse positioneringer kan være mere eller mindre frugtbare i forhold til at

opbygge et tillidsfuldt rum, hvor interviewpersonen kan komme i tale. Derudover fremhæver Mik-Meyer og Järvinen, hvordan et blik for narrativer i den interaktionistiske analyse, kan være frugtbar i forhold til identificere kulturelle diskurser om måden man bør leve sit liv på, idet fortællingerne *“reflekterer (...) interviewpersonens positionering i en social kontekst og i en specifik tid.”* (ibid. 37). I forlængelse heraf, har jeg med et ønske om at belyse, hvordan faglærte fædre konstruere deres faderskabspraksisser i forhold til netop en bredere sociokulturel kontekst, har jeg valgt at anlægge et særligt fokus på den narrative tilgang i mine interviews.

Det narrative interview

I det narrative interview er opmærksomheden rettet mod menneskers store og små fortællinger om deres levede liv og hvordan disse fortællinger kan forstås i lyset af en større sociokulturel kontekst, herunder bl.a. i lyset af normative forventninger til, hvordan livet bør leves. Derudover er fokus særligt rettet mod, hvordan disse fortællinger bliver fortalt: *“Det narrative interview adskiller sig fra det kvalitative interview med sit særlige fokus på menings- og identitetsskabelse via fortællingens indhold og konstruktionsmåde.”* (Thomsen et al. 2016:19). På den måde kan disse perspektiver i kombination være frugtbare i forhold til at belyse, hvordan mening og identitet konstrueres i relation til en større samfundsmæssig fortælling. F.eks. når nogle af fædrene i interviewene fremhæver særlige begivenheder og holdninger til faderskabet, som på flere måder afspejler idealet om en nærværende far, som kan siges at være tidstypisk eller udtryk for en større samfundsmæssig fortælling. På den måde etablerer fædrene *“fortællingens kulturelle genkendelighed, som gør at vi accepterer den som troværdig”* (Bo 2016:37). Samtidig konstruere de deres identitet som mænd og fædre og tillægger faderskabet mening

Narrativet som retrospektiv meningsdannelse

Med den narrative tilgang tilføres undersøgelsen også et tidsperspektiv, idet fortællinger om det levede liv er en retrospektiv meningsdannelse (Thomsen 2016:14). I en narrativ forskningsramme, handler meningsdannelse om, hvordan vi skaber mening i vores liv gennem fortællinger, og på den måde er med til give mening til de konkrete handlinger vi udfører og de valg vi træffer (Olsen 2016:203). På den baggrund rettes der foruden fædrenes identitetskonstruktion i forhold til faderskab, også fokus mod, hvilken mening fædrene tillægger faderskabet gennem deres fortællinger herom.

Den retrospektive meningsdannelse kan endvidere bidrage til at indfange fortællinger om faderskab på tværs af generationer, som bidrage til at belyse et udtryk for habitus eller med andre ord et udtryk for en særlig smag for omsorg og opdragelse (uddybes senere) som grundlægges gennem tidlige oplevelser, og dermed er et produkt af den kontekst man vokser op i. Dette retrospektive aspekt kan i forlængelse heraf være med til at belyse, hvorfor vi i dag ser en vis træghed i ændringen af faderskabet sideløbende med nye idealer for faderskabet.

Små og store fortællinger

I arbejdet med den narrative tilgang trækker jeg ikke på én bestemt tradition indenfor den narrative forskning, men har derimod fundet inspiration fra flere steder, hvor jeg har fundet at de narrative perspektiver er frugtbare i forhold til at belyse undersøgelsens spørgsmål.

Netop definitionen af de små og store fortællinger varierer, og her har jeg til dels ladet mig inspirere af den måde som den store og den lille fortælling betragtes inden for den retning der kaldes *kanoniske narrativer* som Ann Phoenix er repræsentant for (Thomsen et al. 2016:24). Her betragtes de små fortællinger som afgrænsede fortællinger om brudstykker af det levede liv. Om eksempelvis hverdagspraksisser, erfaringer og oplevelser (Carstensen 2016:223). I disse små fortællinger kommer, som tidligere nævnt, menneskets menings- og identitetskonstruktion til udtryk, hvormed de giver en indsigt i, både hvad interviewpersonen indholdsmæssigt fortæller om sit liv, men også hvordan der fortælles, herunder hvilke strategier der bringes i spil i udformningen af den sociale identitet. I den narrative identitetsforståelse, er identitet ikke en fast kerne, men derimod et "*hav af mulige fortællinger (...), hvor det at fortælle om sig selv, er ensbetydende med, at man samtidig "digter" en historie om, hvem og hvad man er, hvad der er sket og hvorfor man gør som man gør.*" (40) Disse små fortællinger er skabt i en kontekst, som repræsenteres ved de store fortællinger. Hos Ann Phoenix svarer de store fortællinger til hele livshistorien, men da jeg ikke beskæftiger mig med fædrenes fulde livsfortælling i specialet, betragter jeg den store fortælling som det Jerome Bruner kalder *kanoniske narrativer* (Thomsen et al. 2016). Kanoniske narrativer er fortællinger, der fungerer som "*normative forskrifter, der udtrykker den herskende diskursive og kulturelle konsensus om, hvordan livet bør leves i en specifik kontekst.*" (ibid.) Det er dermed sammenhængen mellem de små fortællinger og de kanoniske narrativer der optager mig i arbejde med det empiriske materiale. Forstået på den måde, at de små fortællinger på den måde afspejler de kanoniske narrativer. Enten ved at interviewpersonen i de små fortællinger identificerer sig med de normative forskrifter eller ved at modsætte sig dem. På

den måde giver de små fortællinger *“en unik mulighed for at på én gang at studere den afgrænsede hverdagspraksis eller de sociale relationer, som er fortællingernes genstandsfelt, samtidig med at fortællingerne kan give betydningsfulde indsigter i, hvad der kendetegner den kontekst, som fortællingen og dens genstandsfelt er en del af. Ikke mindst hvilken betydning konteksten har for konstruktionen og artikulationen af fortællingen og dens genstandsfelt.”* (Carstensen 2016: 223-224). Den narrative tilgang giver på den måde mulighed for at udføre en multilevel analyse, der forbinder mikroforhold og makroforhold (Thomsen et al. 2016:25), hvormed identitetskonstruktionen situeres i en samfundsmæssig kontekst.

Udarbejdelse af interviewguide

Hvornår noget - indenfor narrativ forskning - kan betragtes som en fortælling er ikke klart defineret (Thomsen et al. 2016:18). Søren Peter Olesen giver dog alligevel et bud på en sondring mellem det narrative og det non-narrative. Han skelner de to fra hinanden ved følgende tre punkter:

“1) at fortællingen opfattes og gives plads som sådan af en fortæller, og den eller de der lytter. 2) at der indgår et tidsforløb i realtid eller sker en kobling af forskellige tidspunkter, og 3) at noget rekonstrueret (eller genfortalt) og partikulært (eller individuelt) adresseres.” (Olesen 2016:90).

I udarbejdelsen af interviewguiden har jeg ladet mig inspirere af disse tre punkter således, at de ikke er stringent operationaliseret, men at jeg har haft øje for de tre elementer med henblik på at lade mændene skabe fortællinger om deres faderskab. Jeg har derfor fokuseret på overvejende at spørge på en så åben måde, at det har givet plads til interviewpersonens refleksioner, ræsonnementer og historier. Ligesom når jeg i interviewet fx spørger *“Er der nogle situationer, hvor du oplever, at du lykkes særligt godt som far?”*. Denne type spørgsmål lægger op til, at de netop fremhæver specifikke oplevelser og erfaringer. Derudover har jeg generelt forsøgt at få dem til at give eksempler på episoder, og altså dermed noget der er foregået tilbage i tiden og ofte rummer en kobling til nutiden. Eksisterende forskning om faderskab, forældreskab og social klasse, har sammen med mine forskningsspørgsmål, de udvalgte teorier og orienterende begreber, været retningsgivende for udarbejdelsen af interviewguiden. Med inspiration fra Steinar Kvale og Svend Brinkmann har jeg udarbejdet en semistruktureret interviewguide (2015:47, 49), bestående af en række temaer, der har til formål at indfange nuancer og variationer i fædrenes faderskabspraksisser. Da fædres praksisser, identifikationer og meningstilskrivninger i et bredere kontekstuel perspektiv er et komplekst

fænomen, har jeg søgt at give plads til nuancer i interviewet, og dette kan opnås ved netop ikke at styre interviewet for stramt (Kvale & Brinkmann 2015:53). Den semistrukturerede interviewguide gør det muligt at afvige fra de formulerede spørgsmål, og forfølge et nyt emne, hvis informanten bringer det på bane, men formen sikre samtidig, at de samme overordnede temaer går igen i interviewene, så det er muligt at sammenholde dem med hinanden efterfølgende i analysen. Det er dog ikke alle fædrene, der er blevet spurgt på samme måde, da nogle af dem selv har bragt nogle af temaerne ind i deres fortællinger. Det har for mig været en anledning til at spørge videre ind i temaet på baggrund af deres fortællinger, frem for at tage udgangspunkt i de på forhånd formulerede spørgsmål. På den måde bliver det muligt at indfange kompleksiteten i det undersøgte fænomen samtidig med at omdrejningspunktet forbliver de for problemformuleringen relevante temaer.

At interviewe sig til viden om praksisser

I forbindelse med udarbejdelsen af interviewguiden, har jeg gjort mig tanker om, hvordan jeg inspirerer fædrene til at fortælle nuanceret og reflekteret om deres faderskabspraksisser. Her har jeg hentet inspiration fra Dorthe Staunæs og Dorte Marie Søndergaard, som beskriver, hvordan enkle og konkrete spørgsmål, som informanterne kan identificere sig med, kan frembringe nuancerede narrativer (Staunæs & Søndergaard 2005:65). Derfor har jeg i interviewguiden, informeret af Staunæs og Søndergaard forsøgt at oversætte mine sociologiske og, til dels, generelle og abstrakte forskningsspørgsmål til konkrete spørgsmål, der kan stilles til hverdagslige situationer. Når narrativerne trækkes frem i interviewet, bliver det min opgave som interviewer at sørge for, at fortællingen glider, ved at spørge uddybende, hvis fortællingen går i stå, men også være påpasselig med at afbryde fortællingen (ibid.). I forhold til at indfange så nuancerede fortællinger om faderskabspraksisser som muligt, har jeg også haft for øje, at faderskabspraksisser også kan være praksisser, der foregår væk fra hjemmet, men har betydning for de rammerne for faderskabet. Det kan eksempelvis være praksisser i forhold til tilrettelæggelse af arbejdet. Forskellige praksisser kan dermed være overlappende, forstået på den måde, at en praksis kan eksistere som både arbejdspraksis og faderskabspraksis, og deres betydning afhænger af øjnene der ser: Derfor bliver det også en forhandling mellem interviewer og interviewperson, om hvorvidt der er tale om faderskabspraksisser eller ej (Rostgaard & Eydal 2016:10).

At interviewe sig til viden om sociale kategorier - køn og klasse

Endnu en overvejelse jeg har gjort mig i forbindelse med udarbejdelsen af interviewguiden er, hvordan det er mest hensigtsmæssigt at spørge ind til sociale kategorier uden at frembringe dels ubehag og dels stereotype forestillinger hos den interviewede, og uden samtidig at være med til at konstruere kategorierne. Når de sociale kategorier, jeg beskæftiger mig med her i specialet (køn og klasse), fremtræder i interviewene, ligger min interesse i, hvordan fædre selv bringer dem i spil og mere eller mindre bevidst oplever dem som relevante for deres faderskab (Carstensen 2013:). Her har jeg hentet inspiration hos Lis Højgaard der fremhæver, at man i forhold til at interviewe om køn, bør undgå, hvad hun kalder essentialisme-fælden. Essentialisme-fælden er “(...) *en umiddelbar gensidig aktivering af de kulturelt dominerende forestillinger om, hvad personer med mandligt og kvindeligt kropstegn (...) er, kan og vil.*” (Højgaard 2010:18). Altså en fremkaldelse af kønsstereotype forestillinger, der overskygger de mangfoldige måder hvorpå køn egentlig spiller ind i forhold til det undersøgte fænomen. Eller fremkalder en benægtelse af, at køn har relevans i den givne kontekst (ibid.). Hanne Haavind opererer med en lignende pointe, nemlig at “(...) *det [er] en fordel at intervjueren ikke behøver å bringe temaet på bane ved å spørre om personens oppfatninger om hva kjønn betyr. I stedet er det den som blir intervjuet, som bringer intervjueren til hendelser der kvinner og menn (gutter og jenter) er involvert, men uten at innholdet nødvendigvis er tematisert som kjønn eller kategorisert etter kjønn.*” (Haavind 2000b:20. fremhævning erstatter kursiv). Både Højgaard og Haavind foreslår i forlængelse heraf, at man i første omgang undlader at spørge direkte til køn, men i stedet retter en analytisk opmærksomhed på hvornår køn ubevidst optræder som kategori i interviewpersonens fortællinger. Køn er ofte noget der tages for givet og vil derfor ofte optræde på en ureflekteret vis i interviewet (Haavind 2000b:20; Højgaard 2010:18). Højgaard foreslår, at man, i interviewet, afslutningsvist kan spørge direkte ind til køn (Højgaard 2010:22), men her bør man være opmærksom på, at det er en mere reflekteret og muligvis stereotyp type viden man indhenter ved at spørge på den måde (Haavind 2000b:20). Med disse retningslinjer in mente, har jeg placeret mine direkte spørgsmål om køn til sidst i interviewguiden, hvor jeg runder af med et tema om maskulinitet og faderskab.

Pointerne fra både Højgaard og Haavind kan med fordel overføres til at interviewe om social klasse, også her er der fare for at aktivere stereotype forestillinger om andre samfundsgrupper. Derudover er social klasse og klassetilhørsforhold et ømtåleligt emne og noget vi helst ikke taler om, fordi det fremkalder et vist ubehag, når det ekspliciteres, at vi har forskellige vilkår og forudsætninger i livet (Faber 2008:87). I Stine Thideman Fabers afhandling *På jagt efter klasse* fremgår det også, hvordan

informanterne, når de bliver spurgt direkte til social klasse, taler ud fra et lighedsperspektiv og helst kategoriserer sig selv som middelklasse (Faber 2008:100), og på den måde hverken sætter sit lys under en skæppe eller hæver sig over andre. Med henvisning til Sayer, fremhæver Faber, at denne ulyst til at tale om klasse, bl.a. eksisterer fordi social klasse ikke er en uskyldig term, men forbindes med moral (Faber 2008:87). Derfor er det også, når det kommer til social klasse, en fordel ikke at spørge direkte. I stedet rettes fokus mod hvordan informanterne, i interviewene, indirekte taler om klasse ved at italesætte forskelle til andre (ibid.).

Rekruttering af informanter

Til rekrutteringen af fædre til mit studie, har jeg gjort mig overvejelser om hvem der var min målgruppe. På baggrund af eksisterende forskning i fædres praksisser, har jeg (jf. afgrænsning) placeret mig i det forskningshul, der hedder faglærte fædres faderskabspraksisser. Dette netop også for at få et klasseperspektiv på min undersøgelse. Ufaglærte og faglærte er dem vi traditionelt har forbundet med arbejderklasse i Danmark. Men det kan diskuteres hvorvidt disse mænd alle kan kategoriseres som arbejderklasse. Her har, på baggrund af Bourdieus klasseforståelse (se senere), valgt at bruge uddannelse som klasseindikator. Forstået på den måde - at det ikke nødvendigvis er muligt at placere de interviewede fædre entydigt i én klasse, men at deres fælles uddannelsesbaggrund gør, at de er mere tilbøjelige til at have enslydende habitus, men med deres erhvervsfaglige uddannelsesbaggrund har jeg på baggrund af Bourdieus klasseforståelse vurderet dem til at være arbejderklasse eller lavere middelklasse. Under alle omstændigheder adskiller de sig fra den type middelklassefædre der tidligere er undersøgt - nemlig mænd med længere videregående uddannelser. Som præsenteret indledningsvist viser tal fra Danmarks statistik også, at uddannelse gør en forskel, når det kommer til familierelateret praksisser (dst 2014). Flere studier viser også, at middelklasse- og arbejderklasseforældreskab eller med andre ord højtuddannede og lavtuddannede forældre har forskellige måder at praktisere faderskab (Forsberg 2007; Johansson 2011; Stefansen 2011; Plantin 2007).

Mine otte informanter er rekrutteret ved to forskellige strategier/fremgangsmåder.

Som det første skrev jeg kontaktede jeg folkene bag kampagnen Aktion fras orlov, i håbet om, at de dels ville være interesserede i at sætte mig i kontakt med nogle fædre med en erhvervsfaglig uddannelsesbaggrund, del at de kunne have en interesse i at få undersøgt hvordan deres kampagne

gør indtryk på fædrene - desværre hørte jeg aldrig fra dem. Mit næste skridt var at granske mit eget netværk. Det var en besynderlig oplevelse at konstatere, at jeg ikke har noget fædre med erhvervsfaglig baggrund i mit netværk. Anledning til refleksion over, hvor klasseopdelt vores samfund i virkeligheden er, selvom vi til daglig ikke bemærker det. Men jeg kom dog i tanke om en bekendt, der arbejder som ingeniør i en større produktionsvirksomhed i Østjylland. Han blev min gatekeeper og skaffede mig tre informanter blandt arbejderne i produktionen i virksomheden. De resterende 5 informanter er jeg kommet i kontakt med ved at aktivere mit virtuelle netværk på Facebook. Her var det muligt at nå ud til mange mennesker på én gang, med en tilnærmelsesvis offentlig efterspørgsel på informanter, og på den måde blev det også muligt at nå ud til andres netværk.

Jeg fik overraskende meget respons på mit opslag. Det interessante i den sammenhæng var, at det i særdeleshed var mænd med længere videregående uddannelser der henvendte sig med stor interesse og ønskede at medvirke - dem kunne jeg af gode grund ikke inddrage i undersøgelsen, men jeg gad godt vide, hvad de havde på hjerte? Allerede på et tidligt tidspunkt i undersøgelsen fornemmede jeg her, noget om emnets karakter; at det måske netop er et emne, der særligt interessere mænd med længere uddannelser - middelklasse mænd.

De fem informanter jeg endte med at rekruttere via Facebook var nogen jeg blev sat i kontakt med gennem andre bekendte der havde set mit opslag. Således otte informanter rekrutteret på lidt forskellige vis.

Udførsel af interviews

Da jeg skulle i kontakt med fædrene havde jeg lavet et lille skriftligt oplæg, som beskrev hvad undersøgelsen handlede om og hvad der blev forventet af dem (se bilag 1). Her foreslog jeg desuden, at interviewene kunne foregå, hvor det var lettest for dem. Jeg skrev eksplicit, at jeg gerne kom hjem til dem, hvis det var mest belejligt. Bag dette tilbud lå der et håb om, at de ville se dette som den bedste løsning. For det første fordi jeg, med inspiration fra Marie Nordberg, havde en formodning om, at det at befinde sig i hjemlige omgivelser ville aktivere eller fremme fortællinger om deres faderskab, familieliv og forhold til deres børn. Seks af interviewene blev således udført hjemme hos informanten. Ét blev udført på informantens arbejdsplads, og det sidste blev udført som telefoninterview.

Positioneringer i interviewsituationen

Som sagt, er interviewet ikke et neutralt møde. Positioneringer på baggrund bl.a. sociale kategorier, sprog og udstråling vil helt automatisk finde sted. Jeg har derfor gjort mig en del overvejelser om min egen og informantens positioneringer i interviewsituationen. I forlængelse af skulle interviewe om social klasse, gjorde jeg mig i første omgang overvejelser om, hvordan netop klasse er med til at positionere interviewpersonen og jeg selv i interviewsituationen. At jeg med min akademiske middelklassebaggrund, ønsker at undersøge livet blandt faglærte, kunne ved første øjekast virke lidt upassende. Uden at klasse blev italesat eksplicit, så blev forskellen mellem vores uddannelsesniveauer trukket lidt tydeligere frem, idet jeg netop søgte fædre med en erhvervsfaglig uddannelsesbaggrund. Mik-Meyer og Järvinen beskriver hvordan kategoritilhørighed i positioneringsøjemed er med til at aktivere forestillinger om *aktiviteter, egenskaber og holdninger hos den anden* (2005:32). Disse forestillinger om og positioneringen af den anden, er på den måde med til at præge dialogen i interviewsituationen og dermed også det materiale der bliver produceret (ibid.). I praksis forsøgte jeg derfor at holde mit sprog i hverdagslige, ikke akademiske vendinger - forsøgte at positionere mig selv med lidt distance til det akademiske, i håbet om at vinde mere fortrolighed med interviewpersonen. Endnu en overvejelse jeg havde gjort mig var, hvordan det ville blive at interviewe mænd med praktiske uddannelser. Jeg havde forestillet mig, at jeg muligvis ville få svært ved at få dem til at tale og reflektere over deres faderskab sammen med mig. Mine bange anelser blev dog, i langt de fleste interviews, gjort til skamme. Kun én enkelt af fædrene var meget tilbageholdende og synes ikke at have gjort sig så mange tanker om sit faderskab eller også var min måde at spørge på, ikke faciliterende for ham. Endnu en overvejelse gik på mit udseende, først og fremmest fordi jeg på interviewtidspunktet var gravid i 7. måned. At jeg som gravid interviewer ville interviewe mænd om deres faderskab, kunne måske udløse den forventning hos mændene, at jeg havde bestemte holdninger til, hvordan de burde være fædre, hvilket ville påvirke deres udsagn. Hvis informanterne spurgte ind til min store mave, gjorde jeg derfor meget ud af at fortælle, at det var mit første barn, og at jeg derfor var novice på området. Jeg forsøgte at positionere dem som eksperterne i forældreskab. Opsamlende kan det tænkes, at min uddannelsesbaggrund, mit køn og min graviditet, har bidraget til at skabe en bestemt viden, der positionere fædrene som mere involverede og interesserede i faderskabet.

Fremgangsmåde og analysestrategi

Hensigten med analysen er at indfange og fremstille mændenes fortællinger om faderskab for herigennem at belyse, hvordan disse små fortællinger om; hvordan mændene gør faderskab, hvilke faderskabsidealer de identificere sig med, samt hvilken mening de tillægger faderskabet, har tråde ind i og belyser de store samfundsmæssige fortællinger (jf. tidligere). På den måde relateres mændenes individuelle historier, og fællestrækkene mellem dem, til en større social og strukturel kontekst, hvor bl.a. køn og klasse kommer i spil som differentieringsmekanismer.

Indledningsvist har jeg kodet de 8 transskriberede interviews i NVivo 12. Kodningerne er foretaget på baggrund af gentagne gennemlæsninger af materialet. Med inspiration fra Hanne Haavind er kodningerne foretaget således, at det er muligt at analysere materialet både 'på langs' og 'på tværs' af interviewene (Haavind 2000:174-176). Når man analyserer på langs, analyseres det enkelte interview uafhængigt af de andre, for på den måde at lade den enkelte informants refleksioner træde frem (2000:174). Når der analyseres på tværs af interviewene, giver det mulighed for at se forskelle og ligheder mellem informanterne, som kan være med til at belyse, hvorvidt den enkelte fars refleksioner og konstruktion af faderskabet er bare baseret på personlige valg, eller om der optræder et mønster mændene imellem, som kan være med til at indikere en mere strukturel konstruktion af faderskabet (2000:176). Til analyserne på langs af de enkelte interviews er kodningerne foretaget således, at jeg først har lavet et kodetræ for hver enkelt informant, for at danne mig et overblik over nuancerne i den enkelte fars faderskabsfortælling. Denne kodning er foretaget med specialets teoretiske perspektiver og kernebegreber in mente, mens jeg samtidig har forsøgt at have en åben tilgang, således at nye nuancer og temaer, der karakteriserer mændenes faderskab, har kunnet træde frem. Her har jeg bestræbt mig på at være så tro mod mændenes fortællinger som muligt og har derfor inddraget dem på en måde der giver mening i forhold til interviewet som helhed (Brinkmann & Kvale). Den samme kodningsproces er foretaget på tværs af interviewene, hvor jeg i analysen har søgt efter ligheder, forskelle og mønstre i mændenes fortællinger. Således har jeg i overensstemmelse med den adaptive tilgang arbejdet med en vekselvirkning mellem deduktion og induktion. Med inspiration fra Stine Fabers afhandling *På jagt efter klasse* er det også i denne anden del af analysen - analysen på tværs af interviewene - jeg bringer de sociale kategorier køn og klasse i spil, for på den måde at kunne belyse, om mændenes fortællinger om faderskab er udtryk for individuelle refleksioner og omstændigheder eller om der er noget strukturelt på spil i forhold til den måde mændene fortæller om og konstruerer deres faderskab. Dette gøres bl.a. ved at sammenligne mændenes fortællinger med

anden forskning af fædre i andre sociale lag. Det er ligeledes her, jeg med tanke for intersektionalitetsperspektivet bestræber mig på at belyse, hvordan faderskab gøres på baggrund af et samspil mellem de sociale kategorier køn og klasse.

Intersektionalitet som analytisk målsætning

For at favne både de kønnede og klasse-mæssige forudsætninger for at gøre faderskab, anlægges et intersektionalitetsperspektiv på undersøgelsen. Intersektionalitet henviser til den erkendelse, at både køn, klasse og etnicitet er medskabende for de mulighedsbetingelser, det tilfalder individet at handle indenfor. Ved at betragte både køn og klasse som konstituerende for hvordan faderskab gøres, giver det mulighed for, på en mere nuanceret måde, at studere *“hvordan komplekse identiteter skabes i hverdagslivet.”* (Jensen & Christensen 2011:1) Intersektionalitetsbegrebet er særlig anvendeligt til at studere sociale forskelle - forskelle mellem hvordan mænd og kvinder gør forældreskab, samt hvordan disse kønnede praksisser samtidig er klassepraksisser, således at arbejderklassefædre og middelklassefædre eksempelvis gør faderskab på forskellige måder - dels på baggrund af deres sociale køn, dels på baggrund af deres klasses tilhørsforhold, hvormed både køn og klasse kan studeres samtidig. I den forbindelse henviser Jensen og Christensen til *det ikke-additive-princip*, som henviser til, *“at forskellige magthierarkier eller identitetspositioner gensidigt konstituere hinanden.”* Det vil sige, at et individ aldrig kun er eksempelvis mand eller kvinde, men også altid er positioneret på baggrund af klasse og etnicitet. De sociale differentieringskategorier *“gennemvæder”* på den måde hinanden, og må derfor studeres sammen, for at få en mere udfoldet forståelse, af den kompleksitet der ligger bag - i dette tilfælde - faderskabet (Jensen & Christensen 2011:73). Sune Qvotrup Jensen og Ann-Dorte Christensen, henviser også til, at intersektionalitetsbegrebet kan anvendes både på et identitetsmæssigt og et strukturelt niveau, idet *“(…)sociale kategorier eller differentieringsformer som køn, klasse, etnicitet og race er gensidigt konstituerende både på identitetsmæssigt og strukturelt/institutionelt niveau.”* (Jensen & Christensen 2011:73) På den baggrund er fokus i specialet rettet mod, hvordan både køn og klasse er med til at skabe arbejderklassefædres identitet og faderskabspraksisser. Samtidig lægges der i specialet vægt på, hvordan der på et strukturelt og institutionelt niveau også sker en køns- og klasse-mæssig rammesætning for hvordan køn og klasse kommer til udtryk i faderskabet. Særligt med henblik på hvordan familiepolitiske rammer og overenskomster skaber muligheder og begrænsninger for at praktisere faderskab.

Ved at bringe køn og klasse i spil i studiet af faderskab, giver det mulighed for at destabilisere kategorien far og på den måde vise, at faderskab er en ustabil og foranderlig størrelse uden en egentlig essens, hvorfor det - med et konstruktivistisk-interaktionistisk blik - må være muligt at spore diversitet, forandring og udvikling i hvordan faderskab praktiseres (inspireret af anti-kategorial tilgang til intersektionalitetsforskning). (Jensen & Christensen 2011:80).

Præsentation af informanter

Svend

Svend er uddannet klejnsmed og gift med Anne, der er uddannet pædagog. De har kendt hinanden i 20 år og bor sammen i Stilling, lige syd for Aarhus. De har tre børn sammen, Frederikke på 14 år, Jonathan på 10 år og Marius på 6 år. Svend er ansat som messemontør ved Pressalit og arbejder i perioder meget, og er ind imellem nødt til at arbejde en weekend i udlandet, hvor han enten skal stille op til messe eller pakke sammen igen. Pressalit er en meget familievenlig virksomhed og tilbyder bl.a. 10 ugers betalt barsel til deres mandlige medarbejdere. Svend har afholdt relativt meget barsel/forældreorlov med sine børn da de var små. Med Frederikke tog han 4 uger med efterfølgende 2 ugers ferie, med Jonathan tog han 6 uger og med Marius tog han 10 uger. Barselslængden er steget i takt med, at han har skiftet arbejdsplads og fået bedre vilkår.

Frank

Frank er uddannet smed. Han er gift og hans kone arbejder som køreleder hos et lastvognsfirma. Sammen er de forældre til to børn på 14 og 16. Frank er ligesom Svend ansat ved Pressalit, og har i modsætning til Svend meget fleksible arbejdstider, som han kan tilrettelægge stort set som han vil. Familien går meget op i sport og dyrker flere forskellige sportsgrene sammen. Frank har været træner for sine børn i både fodbold og håndbold. Frank har haft 14 dages barsel med begge sine børn, og ville gerne have haft mere, men blev forhindret i det, da konen, grundet fyringsrunder på arbejdet, var nødt til at være på barsel så længe som muligt.

Peter

Peter er 34 år og er faglært landmand og er ved at tage en overbygning på sin uddannelse, som svarer til en bachelor. Han er selvstændig erhvervsdrivende med egen maskinstation, som han servicerer landbrugskunder med. Arbejdet er meget sæsonpræget, hvilket betyder at Peter i sommerhalvåret

arbejder rigtig meget i perioder, mens der er mere ro på i vinterhalvåret, hvor han kan holde fri i længere perioder. Han er gift med Mille, der til daglig står i en råvarebutik, der sælger hunde- og kattefoder. De bor på et mindre landsted lidt udenfor Horsens, hvor de har et par marker og et par heste. Sammen har de sønnen Victor på knap to år. Peter tog de første 14 dages barsel, og holdt så fri i nogle perioder hen over vinteren, i Victors første leveår.

Emil

Emil er 30 år, uddannet brandmand og har varierende arbejdstider med nattevagter og fridage ind imellem. Han er gift med Mia, der arbejder som folkeskolelærer. Sammen har de to små piger på henholdsvis 3,5 og halvandet år. Han har taget to ugers barsel med den første og 4 uger med nummer to.

Niels

Niels er 49 år, uddannet maskintekniker og senere konstruktør. Han er ansat ved Pressalit, ligesom to af de øvrige informanter, hvor han også nyder godt af den familievenlige og fleksible arbejdsplads. Han er gift med Maria, der er uddannet handelsøkonom efter en læreplads i en bank. De bor i Ry sammen med egne og fælles børn. Niels har to drenge på 21 og 18 år fra et tidligere ægteskab og fra sit nuværende ægteskab har han to piger på syv og otte år. Maria har også en pige på 15 fra et tidligere ægteskab, hun er multihandicappet, og bor derfor på en institution. Med drengene holdt han henholdsvis 14 dage og en uges barsel og med pigerne holdt han 14 dage begge gange, hvor tiden mest blev brugt på tilbygning på huset.

Bent

Bent er 34 år og bor i Skanderborg sammen med sin kone Pia. Sammen har de to piger. Tine Marie på 6 år og Laura på tre år. Bent er uddannet tømrer, men er nu selvstændig og driver sit eget tømrerfirma. Pia er salgschef i en virksomhed, og er blevet uddannet gennem Magasin. Han beskriver, at der er pres på i hverdagen, og det godt kan være lidt hektisk engang imellem. De møder på arbejde kl. otte om morgenen og er hjemme igen kl. tre halv fire. Bent afholdt 14 dages barsel med det første barn, men fandt ikke rigtig at det gav så meget værdi, og holdt derfor kun en enkelt uge med nummer to.

Anders

Anders er 40 år, er uddannet klejnsmed og rørsmid, men har senere taget en efteruddannelse til projektleder pga. en arbejdsskade. Han er gift med ... som er psykolog og driver sin egen praksis. De bor på et nedlagt landbrug lidt udenfor Randers. Anders har to piger på 11 og 12 fra et tidligere ægteskab og sammen med sin nuværende kon har han også to børn på to og fire. Anders mener selv, at han var alt for lidt til stede med de to første børn pga. arbejdet, så med de to små forsøger han at tage revanche, og arbejder af den grund også mindre nu end tidligere. Han tog tre ugers barsel med de to første børn, med den tredje tog han tre måneder og med den fjerde tog han en måned.

Bo

Bo er 26 år, uddannet mekaniker og arbejder som landbrugsmekaniker. Han er gift med Malene, der arbejder som bogholder. Sammen har de en lille dreng på knap et år. Barnet var ikke rigtig planlagt og kom til verden lige efter de havde købt hus lidt udenfor Horsens. Bo brugte derfor det mest af sine 14 dages barsel på at anlægge have.

Adaptiv tilgang til brugen af teori i specialet

Med inspiration fra Derek Layders adaptive teori, fungerer teori og kernebegreber rammesættende for tænkningen i specialet og orienterende for udarbejdelsen af interviewguiden, såvel som de fungerer som inspirationskilde til analysen, men dog uden at bliver testet som i den deduktive tradition. I adaptiv teori findes der ikke en skarp skelnen mellem deduktion og induktion, som vi traditionelt kender den. Til gengæld opfordres der til en vekselvirkning mellem de to, hvor teorien netop får sin adaptive karakter, forstået på måde, at teorien bringes i anvendelse allerede inden eller parallelt med empiriindsamlingen, men samtidig må være sensitiv overfor og kunne justeres i forhold til den indsamlede empiri (Jacobsen 2012:261). Teorien bruges således som et heuristisk redskab til at belyse centrale aspekter i problemformuleringen og de dertilhørende forskningsspørgsmål. Det skal understreges at jeg i specialet ikke abonnerer på hele Layders adaptive teoriapparat, eksempelvis arbejder jeg - med et konstruktivistisk-interaktionistisk afsæt - ud fra en anden videnskabsteoretisk position end Layder gør i sin formulering af den adaptive teori. Der hvor jeg til gengæld særligt finder inspiration er i opgøret mellem dualismer i den adaptive tankegang. Den adaptive teori rummer en syntese mellem den metodologiske individualisme og den metodologiske kollektivism og udgør dermed en syntetisk metodologi, der søger at inkorporerer flere niveauer og domæner i den forskningsmæssige tilgang (Jacobsen 2012:257). I specialet kommer det til udtryk ved, at jeg i studiet

af fædres praksisser på mikroniveau tilstræber at forstå disse i lyset af en strukturelle forhold på makroniveau, herunder bl.a. familie- og barselslovgivning samt arbejdsmarkedets indretning. Derudover søger jeg også at belyse samspillet mellem aktør og struktur (Jacobsen 2012:251) i konstruktionen af sociale differentieringskategorier og deraf positioneringen af individer i en større samfundsmæssig orden, og slutteligt hvordan denne positionering kommer til udtryk gennem faderskabet. Derfor er den adaptive tilgang i tillæg til det konstruktivistiske-interaktionistiske afsæt særligt relevant i forhold til besvarelsen af specialets problemformulering, hvor teorien får en orienterende rolle og etablere et bestemt blik på fædres praksisser.

Valg af teori

Med en konstruktivistisk-interaktionistisk forståelse af den sociale virkelighed som bagtæppe, vil jeg nu udfolde de teoretiske perspektiver, der ligger til grund for tænkningen i dette speciale. De teoretiske perspektiver har alle et mere eller mindre socialkonstruktivistisk afsæt. Indenfor faderskabsforskningen findes der ikke et teoretisk værktøj, der i sin helhed kan anvendes til at studere præcis dette speciales problemstilling, derfor har jeg på med inspiration fra eksisterende forskning på området sammensat flere forskellige teoretiske perspektiver, der tilsammen kan bidrage til at belyse, hvordan mænd er fædre og hvordan forskellige sociale kategorier spiller ind herpå. Indledningsvist præsenteres West og Zimmermans begreb *doing gender*, som udover at inkorporerer køn som en væsentlig differentieringskategori i specialet, bidrager med en erkendelse af, at køn er et socialt konstrueret fænomen, der kommer til udtryk gennem individers handlinger, som noget vi *gør* eller praktiserer, og er på den måde er velegnet til at indfange variationer i hvordan køn udtrykkes. I forlængelse heraf præsenteres Connell maskulinitetsteori, i en erkendelse af, at netop kønsidentitet har en legitimerende eller begrænsende effekt på menneskelig handling, og dermed har stor betydning for, hvordan mænd gør køn og i forlængelse heraf hvordan de gør faderskab. Hvordan disse handlinger kommer til udtryk i faderskabet, belyses gennem David H. Morgans begreb om *family practices* og dertil ved Berit Branth og Elin Kvandes videreudvikling af begrebet til *faderskabspraksisser*. I endnu en videreudvikling heraf, inddrages også begrebet *display*, af Janet Finch, til at belyse, hvordan praksis ikke alene er udtryk for faderskabet, men at det har en betydning hvordan omverdenen respondere på disse praksisser, hvilket kan fungere som en anerkendelse eller afvisning af måden at gøre faderskab på.

Efterfølgende introduceres Pierre Bourdieus forståelse af klasse, herunder begreberne kulturel kapital, felt og habitus. Bourdieus begrebsapparat inddrages for at belyse, hvordan social klasse præger individets præferencer for en særlig måde at opdrage og drage omsorg på.

Disse teoretiske perspektiver danner tilsammen den forståelsesramme, hvorfra jeg undersøger hvordan faglærte mænd er fædre. Opsummerende forstås faderskabet, på baggrund af disse perspektiver, som en foranderlig størrelse, der skabes i en kontinuerlig proces mellem sociale aktører på mikro- og makroniveau, og kommer til udtryk i praksis gennem hverdagslige handlinger og displays.

Kapitel 4: Teoretiske perspektiver og orienterende begreber

I specialet inddrages overordnet to teoretiske nedslag i studiet af fædres praksisser; nemlig køn og klasse. Indledningsvist vil jeg præsentere de teoretiske perspektiver på køn, dernæst social klasse. Herefter inddrages to orienterende begreber; familiepraksisser og deraf faderskabspraksisser og begrebet display. Slutteligt vil jeg inddrage anden forskning på området, som i analysen er med til at belyse og diskutere mine empiriske fund.

Doing gender - køn er noget vi gør

Specialet beskæftiger sig med køn i den udstrækning, at køn som differentierende kategori anses som værende betydningsfuld for de forventninger, der er til henholdsvis mænd og kvinder i kraft af deres roller som mødre og fædre. I specialet har jeg ladet mig inspirere af Cadance West og Don Zimmermans begreb *doing gender*. Begrebet rummer to væsentlige erkendelser. For det første en distinktion mellem biologisk køn, kønskategori og socialt køn. Det biologiske køn kan defineres ved den anatomiske og fysiologiske krop vi er født med, kønskategori er det køn vi vælger at identificere os med, mens det sociokulturelle køn er den måde, hvorpå køn udføres eller praktiseres i en given kontekst eller kultur. Hermed den anden erkendelse; nemlig at køn ikke er noget vi *er*, men derimod noget vi *gør* eller tillærer os (West & Zimmerman 1987). West og Zimmerman beskriver det sociokulturelle køn som *gender accomplishment*, altså som en tillært færdighed. Det sociale køn (på engelsk *gender*), skabes dermed i en social proces i interaktion med omverdenen, herunder i forhandling med sociale og normative forventninger samt politiske rammesætninger. Det vil sige, at det for individet også handler om at gøre passende køn. Dette beskriver West og Zimmerman som *gender accountability*. Det vil med andre ord sige, at for at individets handlinger tæller som passende inden for rammerne af deres køn, designes kønnede handlinger med øje for, hvordan handlingen vil opfattes og kategoriseres af andre (West og Zimmerman 1987:136). Køn konstrueres på den måde gennem hverdagsaktiviteter og har betydning for den måde hvorpå faderskab praktiseres, idet faderskab må praktiseres på en måde, der også er meningsfuld i forhold til omverdenens forventninger til at faderen som mand samtidig gør passende køn - er *accountable*. Forhandling med omgivelser spiller således en vigtig rolle i forhold til at blive anerkendt som enten mand eller kvinde på baggrund af sin adfærd. Den samme pointe kan til dels findes, når jeg senere udfolder begrebet display, som

handler om, hvordan faderskab vises til og anerkendes af omverdenen - altså hvordan mænds faderskabspraksisser bliver betragtet som accountable og passende faderskab i forhold til den sociokulturelle kontekst. Dette forhandlingsperspektiv kan være med til at belyse hvordan fædre konstruere deres faderskabspraksis i forhandling med bl.a. maskuline normer. I forhold til West og Zimmermans teori beskæftiger jeg mig i specialet især med det sociale køn, og hvordan denne kønnede adfærd er med til at sætte rammerne for, hvordan faderskabet praktiseres. West og Zimmerman beskriver processen hvori det sociale køn skabes, som “(...) *an ongoing activity embedded in everyday interaction*”. West og Zimmerman dekonstruere, dermed opfattelsen af køn som en essentialistisk iboende egenskab. Denne tankegang - at noget der synes naturligt, i virkeligheden er socialt konstrueret - går igen flere steder i specialet, bl.a. i forståelsen af faderskabspraksisser. Moderskab og faderskab er stærkt associeret med køn. Den måde mødre agerer på og den måde fædre agerer på, er traditionelt blevet betragtet som forankret i det biologiske køn. Men ligesom familie, køn, femininitet og maskulinitet er noget vi gør, er også moderskab og faderskab noget vi gør på baggrund af vores sociokulturelle kontekst, frem for iboende biologiske egenskaber. Men netop fordi mødres og fædres handlinger er så stærkt associeret til det biologiske køn, og - som beskrevet i problemfeltet - traditionelt har dannet baggrund for organiseringen af familielivet, er jeg også opmærksom på, hvordan det biologiske køn også spiller en rolle for, hvad mændene i undersøgelsen mener er passende adfærd i familielivet og faderskabet.

Maskuliniteter og hegemoni

For yderligere at belyse betydningen af køn for mænds faderskabspraksisser, inddrages maskulinitet som begreb for at belyse den kønnede identitet, som den er formet af den sociale kontekst mændene i undersøgelsen befinder sig i. Raewyn Connell bidrog i 1987 til maskulinitetsforskningen med sin hierarkiske maskulinitetsteori. Connells teori definerer maskulinitet som flerdimensionel og hierarkisk. Øverst i hierarkiet findes den hegemoniske maskulinitet, som er det efterstræbelsesværdige ideal for mandlig identitet. Dermed ikke sagt, at det er normalen. Det er kun ganske få der vil udleve denne hegemoniske position. Andre mandlige kønsidentiteter eller maskuliniteter er underordnede i forhold dertil, hvor nogle er medløbere og nyder godt af at stå i skyggen af idealet, andre er underordnede og atter andre er marginaliserede (Connell 1995:78-80). I specialet ydes særligt den hegemoniske maskulinitet opmærksomhed, da denne kønsidentitet som ideal er med til at definere rammerne for, hvordan mænd kan praktisere faderskab, når de samtidig

praktiserer mandighed. Den hegemoniske maskulinitet defineres af Connell som "[...] *embody[ing] the currently most honored way of being a man, it required all other men to position themselves in relation to it, and it ideologically legitimated the global subordination of women to men.*" (Connell & Messerschmit 2005:832). Som det fremgår af citatet må den hegemoniske maskulinitet også rumme en legitimering af kvinde som underordnet i forhold til manden. I forlængelse heraf arbejder Connell også med begrebet *patriarkalsk dividende*, der henviser til, at mænd generelt, i kraft af patriarkatet og den hegemoniske maskulinitets underordning af kvinder, er mere privilegerede i samfundet end kvinder (Reinike 2013:35). Dette aspekt af teorien står ikke centralt i specialet, men tanken om en fordel i kraft af kønnet position i forhold til forældreskabet, hjælper til at belyse, hvordan moderskabet står stærkt i forhold til konstruktionen af fædres praksisser - der kan på den måde være tale om en moderskabsdividende.

Den hegemoniske maskulinitet vinder anseelse gennem et samfunds kultur og institutioner (Connell & Messerschmit 2005:832) og idealet var, da teorien blev formuleret i slutningen af 80'erne karakteriseret ved en stereotyp og traditionel maskulinitet. Med denne karakteristik af den hegemoniske maskulinitet opstår der et spændingsfelt mellem det at efterstræbe idealet og det at indtage omsorgsrollen for et barn. Omsorgsrollen ligger så langt fra det dengang formulerede hegemoniske ideal, at det for en mand, på det tidspunkt, ikke ville være efterstræbelsesværdigt. Teorien er dog blevet kritiseret for at betragte den hegemoniske maskulinitet som uforanderlig og statisk, og Connell har, i samarbejde med Messerschmidt, gentænkt og reformuleret teorien, således at den er mere åben for forskellighed i den hegemoniske maskulinitet i forhold til både tid og sted. Det giver mulighed for at betragte forskellige hegemoniske maskuliniteter på forskellige steder; lokalt, regionalt, globalt og på forskellige historiske tidspunkter (Connell & Messerschmidt 2005:829). Med denne modifikation af teorien, åbnes der op for, at maskulinitet og hegemoni også er præget af den sociale kontekst, hvorfor maskulinitet vil komme til udtryk på forskellig vis i forskellige sociale klasser, hvilket er et væsentligt bidrag til at forstå hvordan faglærte fædres faderskab er et udtryk for netop både kønsidentitet og social klasse. I forhold til faderskab, er det særligt den hegemoniske maskulinitets udtryk og betydning for faderskabet, der er blevet studeret, og netop her ses der forandring i det hegemoniske maskulinitetsideal, hvor det særligt i en nordisk kontekst, jævnfør indledningen, er dokumenteret, at det hegemoniske maskulinitetsideal i dag inkluderer det involverede faderskab, således at en stræben efter det hegemoniske maskulinitetsideal - for mænd i en nordisk kontekst - også er en stræben efter et aktivt faderskab (Johansson 2011; Bekkengen i Bloksgaard 2009:55). Som nævnt i indledningen identificerer Bekkengen en børneorienteret

maskulinitet, og hun pointerer i den forbindelse, at for, at en sådan maskulinitet kan være hegemonisk, må børn udgøre en del af det gode liv og den nære relation til børnene må være en væsentlig del af det at være mand (Bekkengen 2002:95). Hun er dog tilbageholdende med at kalde den børneorienterede maskulinitet for hegemonisk, da den møder modstand fra andre mænd, især på arbejdsmarkedet (Bekkengen 2002:199), hvor særligt faglærte arbejdere møder en kultur, hvor de bliver betragtet som feminiserede, hvis de eksempelvis tager forældreorlov. Således pointerer Bekkengen, at der kan observeres forskellige maskulinitetsidealer i forskellige sociale klasse, hvor hun ligesom Stefansen (jf. indledningen), fremhæver at den involverede far eller den nye mand ofte forbindes med middelklassens mænd (ibid.).

Pierre Bourdieus klasseforståelse

Flere studier har som tidligere beskrevet vist, at faderskab praktiseres forskellige afhængigt af social baggrund. Til forståelsen af hvordan klasse kommer til udtryk gennem fædres praksisser for engagement i børneomsorg og opdragelse, har jeg ladet mig inspirere af den franske sociolog Pierre Bourdieus begrebsapparat. Her er fokus særligt rettet mod forståelsen begrebet habitus og kampen om at definere det gode faderskab. Disse begreber bidrager til at belyse, hvordan fædres praksisser og display kan forstås i lyset af deres sociale baggrund.

Rummet af sociale positioner og kapital

For at forstå hvordan mændene med afsæt i deres uddannelsesbaggrund kan tænkes at have enslydende tanker om faderskab og opdragelse, er det nødvendigt at præsentere Bourdieus relationelle forståelse af sociale positioner i samfundet eller med Bourdieus terminologi - positioner i det sociale rum. Ethvert individ eller enhver aktør har en position i det sociale rum. Positionen er bestemt på baggrund af individets kulturelle og økonomiske ressourcer. Det sociale rum skal forstås som et relationelt rum, hvor individers forskelle fra hinanden udgør det strukturerende princip bag de sociale positioner (Bourdieu 1995: 33). Disse forskelle er:

“(())... en helhet af distinkte og sameksisterende posisjoner, som er utvendige i forhold til hverandre og som definerer hverandre gjennom sin gjensidige utvendighet, og gjennom nærhet, naboskap eller fjernhet i forhold til hverandre, samt gjennom hvilken rang de har i forhold til hverandre, ved å være over, under eller imellom.”

(Bourdieu 1995:33)

Placeringen i det sociale rum eller i samfundet, afgøres af et individs totale kapitalvolumen, dvs. individets samlede mængde økonomisk og kulturel kapital. Samfundets dominerende klasse har en høj kapitalvolumen, mens den dominerede klasse har lav kapitalvolumen. Her stilles de, som er rigest på samlet kapital, f.eks. arbejdsgivere og universitetslærere overfor dem som er fattigst på samlet kapital f.eks. ufaglærte arbejdere (ibid.). Derudover skelnes der mellem individer som har overvejende kulturel kapital, og individer med overvejende økonomisk kapital. Således kan der i både den dominerende og den dominerede klasse skelnes mellem en kulturelt stærk del og en økonomisk stærk del (Järvinen 2012:370). Bourdieu arbejder dertil med en tredje dimension til det sociale rum, nemlig individets sociale løbebane, dvs. måden hvorpå den objektive position i det sociale rum er opnået. Om den er nedartet og man dermed er født kapitalstærk/kapitalsvag eller om den er erhvervet senere i livet (Bach 2011:13). Dette kan være med til at forklare nogle af forskellene i faderskabspraksisser mellem de mænd jeg har interviewet til specialet. Ved at inddrage det kulturelle aspekt i sin forståelse af social klasse, viser Bourdieu, hvordan klasse kan defineres som andet og mere end blot økonomiske og materielle forhold. Han viser hvordan klasse i lige så høj grad produceres og reproduceres på baggrund af kulturelle forudsætninger (Faber 2008:17). Og netop reproduktionen af klasse er et centralt tema i Bourdieus sociologi, "*hvor klasse ikke kun handler om hvad mennesker har, men i lige så stor grad om, hvad mennesker er, gør og gøres til.*" (Faber 2008:17) (understregning erstatter kursiv i original tekst). Individets position i det sociale rum danner baggrund for ulighed eller forskelle i subjektive dispositioner og opfattelser af omverdenen. Det vil sige, at den totale mængde kapital og fordelingen af denne er afgørende for den måde vi handler og begår os på - med andre ord vores habitus.

Habitus - og en særlig smag for omsorg og opdragelse

Til enhver gruppe af positioner i det sociale rum svarer en bestemt type habitus. Det vil med andre ord sige, at jo tættere positionerne befinder sig i det sociale rum, jo mere sandsynligt er det, at man har mere eller mindre samme habitus - samme måde at relaterer til omverdenen og samme måde at begå sig på. Begrebet habitus rummer de præferencer, den smag eller den livsstil, der er blevet frembragt af det kulturelle og økonomiske afsæt individet besidder. Habitus skaber:

"(...) forskjeller mellom det som er bra og det som er dårlig, mellom det gode og det onde, mellom det fornemme og et vulgære osv. - men vurderingerne er ikke de samme. Slik har det sig, at én væremåte eller gjenstand kan bedømmes på ulike måter

- som fornem av én, som pretentiøs eller prangende av en anden, som vulgær af en tredje.” (Bourdieu 1995:37).

Habitus er en prerefleksiv og ubevidst måde at relaterer til omverdenen på. Vores præferencer, bedømmelser, tænkemåder og smag er på den måde kropsliggjorte som en ubevidst egenskab, der kommer til udtryk ved individers eller grupperes handlemåder (ibid.).

Heri ligger også en tendens til at handle på måder som er forventet af én indenfor det sociale felt man befinder sig i. Praksis er altid mere strømlinet og harmoniseret indenfor den samme sociale klasse. (måske marmorbogen). På den måde forbindes social klasse med praksis:

“Bourdieu viser, hvordan de valg, som sædvanligvis opleves som individuelle og bestemt af personlig smag eller overbevisning, har en stærk sammenhæng med social baggrund, med sociale klasser.” (Prieur 2014:516).

Denne betragtning er særlig interessant i forståelsen af, hvordan social baggrund har betydning for, hvordan de faglærte mænd i min undersøgelse praktiserer faderskab. Carol Vincent et al. kobler i artikelen *Childcare, Choice and Social class: Caring for young children in the UK*, habitus til mothering eller moderskabspraksisser:

“(..) we have briefly indicated some aspects of different habituses of mothering, how different material and economic conditions, histories and social conditions give rise to different ‘logics of practice’, that is different version of what is ‘natural’, obvious and necessary around childcare.” (Vincent et al. 2008:22)

En kobling mellem habitus, altså de ubevidste, klassespecifikke dispositioner og præferencer, og faderskab, kan være med til at belyse, hvordan klasse er medskabende for faderskabspraksisser og meningstilskrivning til faderskabet, samt hvilke dele af faderskabet mændene dyrker og fremhæver. Endnu en central pointe hos Bourdieu er nemlig, at individet har en *“stærk fornemmelse for sin plads”* (Bourdieu 1987/2001:3-4 i Bach 2011:13) og dermed fremhæver egenskaber og omgiver sig med symboler eller tegn, der skal fungerer som synlige distinktioner fra andre positioner i det sociale rum (Bach 2011:13). Det skal vi bl.a. se, når flere af mændene i undersøgelsen fremhæver den tid de bruger med deres børn som en særlig distinktionsmærke i forhold til andre fædres praksisser.

Orienterende begreber

Displaying fatherhood

I forlængelse af Bourdieus forståelse af distinktion, har jeg valgt at inddrage begrebet display, som udspringer af familielivsforskningen, men alligevel har det tilfælles med den sociale distinktion, at individets handlinger er observerbare for omverdenen og at man med sine handlinger er med til udtrykke hvilken slags familie eller hvilken slags far man er eller ikke er. Med inspiration fra Goffmanns gender display, er sociologen Janet Finch ophavskvinde til begrebet og beskriver hvordan:

“Display is a process by which individuals, and groups of individuals, convey to each other and to relevant audiences that certain of their actions do constitute ‘doing family things’ and thereby confirm that these relationships are ‘family’ relationships.” (Finch 2007:67).

I specialet anvendes begrebet i samme forståelse, men dog med faderskab som genstand. På den måde handler display om den sociale interaktion med omverdenen, hvori det bekræftes, at man i relation til sit barn handler på en måde, som kategoriseres eller accepteres som godt faderskab. Og netop omverdenen eller det relevante publikum er særligt vigtigt, når det kommer til display. Det kan være feedback fra familiemedlemmer men behøver ikke at være det. Display kan også handle om, at man viser, at man er en familie eller en god far i det offentlige rum, ved at gøre faderlige handlinger, der fysisk eller verbalt manifesterer den familiære eller faderlige relation til barnet (ibid.). Display kan komme til udtryk på flere måder, bl.a. gennem narrativer og historier om familien, personlige eller hjemlige genstande kan være en vigtig kilde til at demonstrere familie og slægtskab. En anden måde display kan komme til udtryk på, er gennem ritualer, såsom familiemiddagen, familiefotoet, bryllupper og begravelser, som er måder hvorpå man viser omverdenen, at man har nære familiære relationer (Chambers 2012:45). I specialet tilgås display gennem mændenes fortællingerne om deres måder at være far på. Finch fremhæver, at der i den postmoderne familie kan være forskellige grader af behov for at andres bekræftelse af familiens status som netop familie. Det hænger sammen med, at familien har undergået store forandringer de seneste årtier, således at vi ikke kun betragter familie som dem vi biologisk er beslægtet med, men derimod betragter familie som dem vi gør familieting sammen med - fx dine, mine og vores børn. Jævnfør indledningen har faderskabet ligeledes undergået forandring, og afhængigt af hvilket faderskabsideal man som mand identificerer sig med, er der muligvis brug for en større eller mindre grad af bekræftelse fra omverdenen og dermed et større eller mindre behov for display. Eksempelvis er faderens rolle i familien ikke entydigt defineret, hvorfor et

ideal om at være en involveret far, måske kræver mere display end den traditionelle faderrolle, for at bliver opfattet og bekræftet af omverdenen.

Faderskabspraksisser

Begrebet faderskabspraksisser anvendes i specialet til at indfange hvordan fædre jvf. ovenstående *gør* faderskab. Praksisbegrebet (i den forstand, hvormed det anvendes i specialet) blev første gang defineret og udfoldet af David H. J. Morgan i 1996, som begrebet 'family practices'. 'Family practices' åbner op for at familielivet kan forstås og analyseres som et sæt af aktiviteter, hvormed familie ikke blot er noget man *er* i kraft af slægtskab, men derimod noget man *gør* - 'doing family'. Familie-praksisser regnes ifølge Morgan for hverdagsaktiviteter, der umiddelbart synes trivielle og hverdagslige, men som giver familielivet indhold og mening:

“Practices are often little fragments of daily life which are part of the normal taken-for-granted existence of practitioners. Their significance derives from their location in wider systems of meaning.” (Morgan 1996:190 i Finch 2007:66).

Med andre ord opstår de hverdagslige handlinger, som vi normalt tager for givet, ikke i et vakuum, men udspringer derimod, som Morgan skriver, fra *“a wider system of meaning”*. Det betyder, at familie-praksisser ikke opstår ud af ingenting, men at individet er socialiseret med et sæt af praksisser, som allerede delvist er formet af kultur og sociale strukturer, eksempelvis køn og social klasse (Eydal og Rostgaard 2011: 10), hvilket istemmer forståelsen af den sociale verden, som jeg tidligere har beskrevet i forbindelse med det konstruktivistisk-interaktionistiske afsæt for specialet samt den opfattelse af køn, der inddrages i specialet. I family-practices-begrebet ligger der, dermed også, en forståelse af at familie er en kontingent eller foranderlig størrelse, bestående af en dynamisk og flydende samling af relationer, hvorfor begrebet kan være fordelagtigt til at indfange forandring i familielivet (Morgan 2011:3). F.eks. hvordan familien er i konstant udvikling, ligesom vi har set det med udviklingen i faderskabet over flere årtier. Opsamlende handler familie-praksisser om aktive handlinger, der finder sted i den almindelige hverdag, og som danner grundlag for og mening til familielivet.

Berit Brandth og Elin Kvande kobler, i deres studie *Fleksible fedre*, family-practices til faderskab og bruger begrebet som faderskabspraksisser. De pointerer at faderskabet aldrig er statisk, men derimod mere flydende og konstrueret i en løbende forhandling mellem forskellige strukturer i samfundet, faderskabs-idealer, arbejdsrelaterede krav mv. Faderskabspraksisser er på den måde et produkt af

forhandlinger mellem den enkelte far og disse strukturer. På den måde indfanger praksisbegrebet faderskabet multidimensionale natur (Rostgaard & Eydal 2016:10), altså at faderskabet praktiseres forskelligt afhængigt af sociale og strukturelle omstændigheder - som tidligere beskrevet - ved eksempelvis social klasse.

I specialet er fokus rettet mod praksisser der omhandler omsorg for og opdragelse af børn. Men også på praksisser der foregår væk fra hjemmet, men stadig i relation til familien eller børnene. Dette ud fra en forståelse af, at valg og fravalg i andre aspekter af livet påvirker den udstrækning hvormed man prioriterer familielivet.

Anden forskning

I det følgende vil jeg præsentere en række studier af faderskab og praksisser i et klasseperspektiv. De præsenterede studier trækker enten på Bourdieus forståelse af klasse, på Morgans praksisbegreb og undersøger - hvis ikke faderskab - så moderskab eller forældreskab, hvorfra nogle af perspektiverne kan overføres til også at belyse faderskabspraksisser. Studierne bidrager hver især med begreber, der har været orienterende for udformningen af min undersøgelse og bærer en forklaringskraft i analysen. Afsnittet er delt op i tre temaer: Tema 1: *Partnerens betydning for fædres praksisser*, Tema 2: *Kampen om at definere det gode forældreskab* og Tema 3: *Omsorgsstrategier i et klasseperspektiv*.

Tema 1: Partnerens betydning for fædres praksisser

De to studier der præsenteres i dette afsnit, illustrerer hvordan samspillet med partneren og partners orientering i forhold til arbejdsliv og familieliv har betydning for den måde mænd er fædre.

Anna Sofie Bachs studie *Morgendagens mænd - En sociologisk analyse af nye familiepraksisser og maskuline transformationer i samlivet med en karrierekvind*, beskæftiger sig med hvordan mænd i forhold med karrierekvinder, gør familie og maskulinitet. Studiet tager udgangspunkt i privilegerede par, hvor **kvinden gør karriere og manden er mere orienteret mod hjemmet**. I disse par er der en omvendt asymmetrisk arbejdsdeling. Et af Bachs centrale fund er, at når kvinden i familien gør karriere, skaber det rum for nye maskuliniteter, og manden indtager en mere omsorgsorienteret rolle i familielivet. Bach døber denne rolle *baglandsmanden*. Baglandsmanden tager sig af det praktiske i familien og bliver, på baggrund af en strukturel nødvendighed, en meget involveret far. Når mor gør

karriere, er far altså nødt til at involvere sig mere i familielivet. Bach skriver at “*mændenes omsorgsorientering er et resultat af kvindernes karriereorientering*” (Bach) mere end det er et resultat af det nye ideal om den involverede far. Baglandsmændene er meget ligestillingsorienterede, men gør samtidig meget ud af at præsentere det som et aktivt valg, hvormed de demonstrerer kontrol. Samtidig konflikter baglandsmændenes omsorgsorientering med idealet om det ligestillede parforhold og derudover også det maskuline ideal om selvbestemmelse og uafhængighed. For specialet kan Anna Sofie Bachs undersøgelse være med til at belyse, hvad partnerens orientering mod enten arbejds- eller familielivet, gør ved faderskabet i praksis, men hvilken betydning mænds hvordan ligestillingsorientering i parforholdet har for faderskabet.

Det andet studiet jeg vil præsentere under dette tema er Berit Brandt og Elin Kvandes studie *Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*, som jeg kort har præsenteret i indledningen. Studiet belyser udover idealet om en nærværende far, en bred vifte af aspekter af faderskabet. Det jeg vil slå ned på her er moderens betydning for fars omsorg for barnet. I tråd med Anna Sofie Bach finder de bl.a. at når mor har høj uddannelse, tager far mere barsel og får derfor en mere selvstændig relation til sine børn end mænd hvis partnere har lav uddannelse. I deres analyse skelner de også mellem hvad der sker med fars praksisser, for de fædre, der holder barsel alene med barnet sammenholdt med de fædre der tog barsel sammen med mor og barn. Her fandt de, at når far er alene med barnet gennem længere tid - det de kalder kvantitativ tid - udvikler han en særlig omsorgskompetence og forstår barnet på en anden måde en fædre der holder barsel sammen med moderen. På den måde skelnes der også mellem kvantitativ tid overfor kvalitativ tid eller det vi kalder kvalitetstid. Fædrene i studiet ser den kvantitative tid som den vigtige for deres faderskabspraksis. Til forskel fra de fædre der holdt barsel alene, har de fædre der holdt barsel sammen med mor ikke mange erindringer om den tid og oplevede det heller ikke som noget særligt - det blev meget på mors præmisser. Her fik fædrene ikke den samme mulighed for at have det fulde ansvar for barnet og oplever fragmenteret tid med barnet. For specialet kan Brandt og Kvandes undersøgelse være med til at belyse hvordan fædrenes tid med deres børn får betydning for deres omsorgspraksis.

Tema 2: kampen om at definere det gode forældreskab

I dette afsnit præsenteres to afhandlinger, der begge handler om grænsedragninger i forældreskabet og kampen om at definere det gode forældreskab. Både Dil Bach og Stine Thidemann Faber finder i

deres afhandlinger, hvordan idealerne for henholdsvis forældreskab og moderskab blev tydeliggjort ved dets forskellighed fra andre måder at gøre forældreskab eller moderskab på, og informanternes måder at distancere sig fra andres praksisser (Bach 2011, Faber 2008).

I afhandling *På jagt efter klasse*, finder Faber, at der foregår en kamp om at definere det gode forældreskab og i særdeleshed det gode moderskab. I afhandlingen trækker Faber også på bl.a. Bourdieu og finder at klasse kommer særligt til udtryk i moderskabet, hvor de interviewede kvinder laver “symbolsk grænsearbejde”, i forhold til at distancere sig fra kvinder der er mødre på en, for dem, uforståelig måde. Her finder hun, at særligt moralske distinktioner er knyttet til moderskabet, og at klasse viser sig ved at mødre positionerer sig i forhold til andre kvinder på måder hvor klasse fremtræder.

I Fabers udlægning af Bourdieu handler klasse langt hen ad vejen om at markere forskelle, altså at distancere sig fra andre. På den måde konstrueres klasse i relationer mellem mennesker (Faber 2008:22). Når klasse på den måde bliver en process, medfører det at klasse kan knyttes til praksis. Som Faber finder i sin afhandling pågår der er en evig kamp om *perceptionskriterierne*, hermed menes, at der i relationen mellem individer og relationen til omgivelser foregår en forhandling om, hvordan eksempelvis forældreskab bør praktiseres.

I sit studie *Overskudsfamilier: om opdragelse, forbundethed og grænsesætning i velstående familier i Danmark* har Dil Bach fokus på “*hvad det er forældre vil og gør med deres børn*”. Her finder hun, at der optræder en række distinktionsmarkører i forhold til det gode forældreskab, som det ses fra en overskudsfamilies perspektiv. Disse markører er bl.a.

tid investeret i egne børn (Bach 2011:59). Derudover antages det, at prioritering af tid med børnene er et valg alle kan træffe, hvorfor det betragtes som en usympatisk prioritering, hvis man ikke har eller ikke tager sig tid til børnene (ibid.). Det gennemgående tema i afhandlingen er hvordan tid og overskud og det velfungerende barn italesættes som distinktionsmarkører og samtidig bliver en grænsedragning mod lavere sociale klasser, hvor særligt børnenes fremtoning bliver en skillelinje for overskudsfamiliernes bedømmelse af andre. Derudover har forældrene i undersøgelsen en meget projektorienteret tilgang til deres børn og den tid de bruger med børnene bliver set som en investering i et større kultiveringsarbejde, hvor børnene skal lære at være på en gang at være tilpas udadvendte og frimodige, men ikke uhæmmede. De skal på en gang være “*høflige, kloge, nemme, harmoniske, frække, livlige, sjove og kreative*”. (Bach 2011:213)

Tema 3: Omsorgsstrategier i et klasseperspektiv

I studiet *Negotiating Involved Fatherhood: Household Work, Childcare and spending time with Children* undersøger Lucas Forsberg, hvordan otte middelklassefædre konstruerer deres involverede faderskab og hvordan de forhandler deres engagement i husarbejde, omsorgsarbejde og tidsforbrug med børnene. Her finder han at fædrene er meget ligestillingsorienteret i deres diskurs om faderskabet, men at de i praksis er mest involverede i tid brugt med børnene, således at husarbejde og omsorgsarbejder er mere mors domæne. Alligevel præsenterer de sig selv som involverede, bare ikke med ligestilling som ideal (2007:109). Her skelnes der altså mellem to dimensioner i det involverede faderskabet, nemlig involvering ved at bruge tid med børnene og involvering i en ligestillingsorienteret praksis, hvor mor og far deles om hus- og omsorgsarbejde (2007:123-124).

Omvendt finder Kari Stefansen i sin afhandling, hvordan det nye faderskabsideal er særligt knyttet til middelklassens fædre (Stefansen 2011). Hun finder, at det er særligt for middelklassen at praktisere forældreskab på en måde, der *afkønner* mor og far således, at de har et lige delt ansvar for omsorg for barnet. Desuden finder hun, at forældre i middelklassen og arbejderklassen har forskellige måder at opdrage og drage omsorg for barnet på - med andre ord forskellige omsorgsstrategier. Strategier som hun for middelklassen kalder et "ordnet løp for omsorg" og for arbejderklassen "et skærmet rum for omsorg" (Stefansen 2011:59). Investering af tid i børnene ses i Stefansens studie både i middelklassen og arbejderklassen, men på vidt forskellige måder. I arbejderklassen investeres tiden i, at holde barnet i hjemmet længst muligt, indtil forældrene vurderer, at barnet er klar til at komme i institution. Mens tid i middelklassen er en investering i barnets dannelse, der praktiseres ved at organisere aktiviteter for barnet (ibid.).

Analysens opbygning

Analysen indledes med at belyse, hvordan mændene i undersøgelsen, både på forskellig vis, men også mere enstemmigt mener man er en god far - altså hvilke *faderskabsidealer* de italesætter og hvordan de positionere sig i forhold hertil. Analysens andet afsnit belyses mændenes fortællinger om mandighed og faderskab, hvor jeg forsøger at identificere om der er et dominerende *maskulinitetsideal* og hvordan dette ideal harmonerer med det at være far. Dernæst belyses det hvordan fædrene laver grænsedragninger mod middelklassens fædre og deres måde at være fædre på. Slutteligt anlægges et interseksjonalitetsperspektiv på analysen, hvor arbejdslivet belyses som en

arena, hvor køn og klasse spiller sammen som strukturerende mekanismer, der sætter rammerne for mændenes muligheder for at gøre faderskab. Løbende inddrages klasseperspektivet desuden ved at sammenligne empirien med anden forskning i faderskab og social klasse.

Kapitel 5: Den gamle og den nye far - Fra emotionelt distanceret til ny intimitet

I lyset af Bourdieus sociologi og i særdeleshed habitusbegrebet, havde jeg en forventning om, at fædrene i mit studie ville have en særlig smag for faderskab og opdragelse på baggrund af deres sociale ophav. Jeg forventede, at deres habitus ville have bundklang i den måde de selv er blevet opdraget på, og at det ville materialisere sig i deres praksisser som fædre. Det skulle dog vise sig, at netop relationen til deres egne fædre ikke fungerer som primært referencepunkt, i udformningen af deres eget faderskab, men derimod, for nogle, som en perifer inspirationskilde, og for andre et faderskab de tager eksplicit afstand fra. I nogle tilfælde blev deres egen far fremstillet som negationen til den far de selv ønsker at være. I stedet spejler fædrene sig i udviklingen i familielivet mod et mere demokratisk forhold mellem mor og far og mellem forældre og barn, som også smitter af på faderskabet. Alligevel trænger reminiscenser af deres egen opdragelse hist og her igennem i deres eget faderskab, som indkodede reaktionsmønstre, hvor deres faderskabspraksis præges af, som de karakteristika de forbinder med deres egen far. På den måde er det empiriske materiale præget af ambivalenser og selvmodsigende udsagn som til at begynde med efterlod mig lidt handlingslammet i processen med at analysere det empiriske materiale. Jeg har derfor ladet mig inspirere af Anna Sofie Bachs afhandling *Morgendagens mænd*, og anlægger et perspektiv på analysen, hvor jeg belyser både den forandring, men også den kontinuitet, der træder frem i det faderskab der beskrives, i fortællingen om idealer for og praksis i faderskabet. Som det er skitseret indledningsvist i specialet, opererer jeg med to forskellige modeller for faderskabet - eller idealtyper om man vil; *den traditionelle far* og *den nye far*, som hver især er knyttet til to forskellige typer familiemønstre. De to typer fædre adskiller sig bl.a. på parametre som ligestillet forældreskab, ligestillet forsørgeransvar og involvering i børnenes liv (Chambers 2012:64) Jeg betragter disse to modeller som yderpoler på et kontinuum, hvor imellem der findes mange forskellige måder at være far på, med større eller mindre inspiration fra begge verdener. Her i analysens første del, ser jeg nærmere på hvilke idealer for faderskabet mændene italesætter og identificerer sig med, herunder hvordan de positionere sig selv i forhold dertil i fortællingen om deres eget faderskab. Afsnittet tager udgangspunkt i, hvem mændene spejler sig i som fædre. Jeg præsenterer mændenes fortællinger med henblik på at lade de væsentligste pointer samt ligheder og forskelle mellem dem træde frem. Først skal vi se, hvordan fædrene har svært ved at identificere forbilleder for faderskabet og hvordan tid, overskud og ro, som tre forbundne idealer,

har særstatus i mændenes fortællinger om den ideelle eller gode far, mens også ligestilling i forældreskabet fremhæves af enkelte fædre.

En utilstrækkelig habitus

Når jeg spørger fædrene, om de har nogle særlige forbilleder for deres faderskab, svarer de fleste *nej*. De har haft meget forskellige opvækstvilkår, og nogle tager mere med hjemmefra end andre. Enkelte fremhæver udvalgte egenskaber ved deres egen far, som de har værdsat, men fortæller samtidig, at de vil gøre mange ting anderledes, også selvom de egentlig har "*haft en fin barndom*". Flere af fædrene beskriver deres egen far, som utilstrækkelig; enten var han for streng, skældte for meget ud, var for fraværende både fysisk og følelsesmæssigt eller hjalp for lidt til derhjemme. Som Brandth og Kvande udtrykker det, forventes det, "*at moderne fedre deltar i omsorgsarbeid og uttrykker følelser på en måte som deres egen far ikke gjorde*", og her kommer de fleste af fædrenes egne fædre til kort som forbilleder. Ligesom Svend Aage Madsen har pointeret, at mænd i dag mangler rollemodeller for et moderne faderskab, lader det til, at også fædrene her mangler referencepunkter for et godt faderskab, hvor de kan spejle sig i nutidens idealer. Med andre ord forholder fædrene sig reflekterende til deres egen opdragelse og forsøger at styre udenom den praksis de kender fra deres barndomshjem. Eksempelvis fortæller Emil, hvordan han ikke betragter sin far som et forbillede, men derimod forsøger at undgå hans adfærd:

Ja, når man sidder der ved aftensmaden, og de ikke gider høre efter. Så ser jeg mig selv, ligesom jeg selv så min far, og så tænker jeg 'hold nu kæft mand, er jeg kommet så langt.' Eller langt... det er ikke særligt positivt synes jeg. (...) jeg ser meget det mine forældre gjorde og særligt min far. Det han gjorde, det forsøger jeg ikke at gøre, og ikke fordi jeg har haft en dårlig barndom eller noget, men han har måske bare været sådan lidt... ja, sådan lidt anderledes. Så det prøver jeg sådan lidt at gå udenom. Så hvis de nu kommer og vil have lov til noget, så synes jeg, at de skal have lov til det rigtig tit, og være åben og ærlig overfor dem. Nu er de jo ikke så store endnu, men jeg vil ikke være en kællingefar, det betyder meget for mig. (Emil s. 2)

I tråd med Emils udsagn, fortæller Anders, hvordan han - som reaktion på sin egen barndom og muligvis også mangel på et forbilledligt faderskab - har svært ved at finde ud af præcis, hvordan han skal være den far, han ikke selv havde:

Ååh jeg har ikke selv haft forældre, der har været der for mig overhovedet. Jeg har haft en lorte lorte barndom, så jeg har altid gået og sagt til mig selv, at når du engang får børn, så skal du simpelthen bare gøre det, det, det og det, og du skal sørge for det og det. Og det har krævet utrolig meget af mig, hele tiden at skulle gøre ting bedre end hvad... det burde i det hele taget være pisse nemt at gøre det bedre end min egen barndom, fordi det skal der simpelthen ikke nogen kunst til for. Men jeg tror måske jeg har... Jeg går alt for meget all in. De første børnefødselsdage, der lejede jeg jo hoppeborg og jeg gik jo helt.. (...) Der er altså mange ting jeg gerne ville gøre bedre. Men jeg er ikke særlig god til at hanke op i mig selv og sige, nu skal du lige gøre det her. Jeg kan godt sidde i bilen på vej til skole og sige, 'når du kommer hjem, så sætter du dig lige ned med Julie og Gustav, og så får I lige lavet de lektier der, og så sidder I bare indtil I er helt færdige, og så går du på intra og læser alt, hvad der er'. Men når du så kommer hjem, så er der to andre børn, og så skal de også, og 'ej, så skulle jeg også lige have gjort det her'. Og så bliver det sådan noget 'kan du ikke lige sætte dig der, så hjælper jeg lidt mens jeg laver mad og mens jeg lige har ham den lille og.. Det kan godt blive sådan lidt... (Anders s. 5)

Anders tager stærkt afstand fra den barndom hans forældre har skabt for ham, og hans fortælling illustrerer meget fint et tomrum, der opstår idet den habitus, han er bærer af, ikke er retningsgivende for den far han ønsker at være. På den måde må han selv opfinde, hvordan han er en god far. Og det bliver derfor en særlig udfordring at give faderskabet en passende form. Den udfordring står Anders ikke alene med. Som vi skal se, befinder flere af fædrene sig i en forhandling mellem det de har med hjemmefra og moderne idealer for faderskabet.

Peter skiller sig ud fra de andre fædre ved, uden forbehold, at finde inspiration i den måde han er blevet opdraget på og han ser gerne, at hans egen dreng bliver opdraget ligesådan efter samme værdier:

Øøh min egen far. Jeg spejler mig meget i hvordan jeg husker, at jeg selv blev opdraget. For jeg synes selv, at jeg har haft en god barndom og en god opdragelse, hvor det var meget, meget frit, men klare linjer, altså. Og jeg synes da i hvert fald selv, at jeg har udviklet mig nogenlunde, og også på en rar måde med, at man ikke behøves at... Altså, jeg kan ikke huske, at man er blevet råbt af f.eks. som barn. Det

er bare fordi, der var ikke grund til det, fordi vi godt vidste hvad vi skulle, eller hvad vi måtte og hvis vi gjorde noget forkert, så i stedet for at blive råbt af, så blev vi forklaret det. (...) Det er i hvert fald sådan jeg selv husker det. Det der med at man vidste, hvor man var henne og hvad man måtte og ikke måtte, ikk'å. (...) Men i hvert fald så er det noget, jeg spejler mig i. (Peter s. 13)

Peter oplever, til forskel fra flere af de andre fædre, at han har noget at trække på fra sin egen barndom, der kan indgå på en meningsfuld måde i konstruktionen af hans eget faderskab. Peters fortælling adskiller sig fra de andre fædres ved, at han er blevet opdraget med dialog frem for skæld ud, som flere af de andre fædre ellers beretter om. En råbende far der skælder ud bliver fremhævet som noget de selv har oplevet, og gerne vil undgå overfor deres egne børn. Både eksplicit og mellem linjerne beskriver fædrene deres egne fædre som emotionelt distancerede og autoritære skikkelser. En fadertype jeg her i analysen refererer til som *den traditionelle far*. Fædrene lægger særligt vægt på - at de i modsætning til hvad deres egne fædre formåede - ønsker at skabe en tryk og tillidsfuld relation til deres børn, hvor der er rum for dialog frem for skældud. De beskriver at i modsætning til *den traditionelle far* vil de gerne være åbne, ærlige, nærværende, forstående, empatiske og rolige. Uddragene herunder belyser, hvordan fædrene ønsker at deres børn skal være fortrolige med dem:

I stedet for at opdrage med frygt, så vil jeg hellere have, at man er ærlig. Når jeg husker tilbage, er der da mange situationer, hvor jeg ikke har haft lyst til at komme til min far og altid gik til min mor, og der vil jeg jo gerne have, at de har lyst til at komme til mig, hvis de har nogle problemer. Så synes jeg man er kommet langt i hvert fald. (...) Det handler om at snakke om tingene i stedet for at skælde ud. Altså være lidt mere åben overfor dem. Det vil jeg gerne. (Emil s.2)

Altså (...) at man får lavet den der med, at det er i orden at man fortæller det. Så skal man så huske, at man så ikke reagerer... Så skal man være rolig og sige "ej, hvor er jeg glad for, at du kommer og siger det" og så kan man så snakke om, at "det er jo ikke godt det du gør", og nej det ved han jo godt. Men han er også en rigtig rigtig god dreng, det er slet ikke det. Men det er jeg virkelig glad og stolt over den måde han gør det på, fordi det er bare en federe måde, så man er fri for at råbe og skribe af dem og det er også sjældent, at det hjælper. (Svend s. 10)

Mellem linjerne handler Svend fortælling - om hans måde at tale med børnene - også om, at denne dialogbaserede tilgang, er noget han har tillært sig og skal minde sig selv om. Han skal minde sig selv om, hvordan han bør reagere overfor børnene. Han kommer selv fra et hjem, hvor man ikke talte om tingene på samme måde som han forsøger at gøre det med sine egne børn, og beskriver med overraskelsens begejstring for mig, hvordan han kan se, at det virker godt på deres relation. Som jeg har været inde på tidligere, findes disse tanker om relationen til barnet ligeledes inden for familielivsforskningen, hvor begrebet *ny intimitet* henviser til den måde hvorpå relationerne i familien har fået en kvalitativt ny karakter, hvor intimitet og emotionelle bånd er det nye lim i familien. Det er de dermed intime relationer der holder mor, far og børn samlet som familie. (Aarseth 2018:84). Demokratiske relationer, hvor forældrene ikke længere har samme autoritære position i forhold til børnene. I tråd med denne udvikling ønsker fædre her, ikke at fremstå som følelsesmæssigt utilgængelige autoritære skikkelser, men derimod at opnå en tillidsfuld relation i øjenhøjde med børnene. Far-barn-relationen i den nye intimitets tidsalder, er med Aarseths ord karakteriseret ved *“nærhet gjennom felles interesser og dyp kommunikasjon”* (2018:85), og særligt dyb kommunikation, som handler om at dele sine følelser og tanker for at styrke relationen, optræder som et ideal for fædre. Men selvom de tager afstand fra *den gamle fars* forvaltning af følelser, er det fortsat udfordrende at opretholde en distance til den praksis der er indlejret i habitus, hvilken bl.a. kom til udtryk her, hvor jeg spurgte Niels om han nogle gange oplever, at det er svært at være far:

Jamen, det er jo, hvis man skælder dem ud, hvor man så, når man er færdig med at skælde dem ud - og det kan jo være rigtig kraftig skældud - hvor man så tænker, at det var simpelthen ikke nødvendigt, og så bliver man bare ked af det eller irritabel på sig selv. Det er ikke ret fedt. (...) og så er det meget bedre hvis man kan omfavne dem og give dem kærlighed, men det er ikke lige altid der er tid til det. (...) Så det er meget med følelser, i bund og grund. (Niels s. 6)

Både Svend (ovenfor) og Niels befinder sig i en slags limbo mellem, på den ene side, *den traditionelle fars* praksis og deraf nedarvede reaktionsmønstre, og på den anden side normen for den moderne families relationer. De fører begge en indre dialog om, hvordan de bør håndtere situationer, hvor særligt vrede eller skuffelse er på spil. Der pågår med andre ord en forhandling med omgivelserne om den korrekte eller meningsfulde måde at håndtere følelser og kommunikation. Eller måske snarere en forhandling mellem deres habitus og idealerne for det moderne far-barn relation, som er medvirkende i konstruktionen af deres faderskabspraksis.

Fraværende og nærværende fædre - distinktion og grænsedragning

Som jeg tidligere har været inde på, finder Dil Bach i sit studie af forældreskab i overskudsfamilier i Danmark, at forældreskab tales frem som afstandtagen til eller distinktion fra andre, der gør forældreskab på en måde der opfattes som forkert. Dermed markerer en distance til særlige egenskaber, handlinger, prioriteter, fremtoninger og omsorgs- og opdragelsesstrategier hos andre forældre. Som Dil Bach, med reference til Dag Østerberg, skriver har distinktion en dobbeltbetydning, og *“handler på den ene side om at lave eller se forskelle. På den anden side handler det om det distingverede, dvs. det at skille sig ud fra andre på en bestemt måde”* (Bach 13). I forhold til social klasse er pointen, at disse forskelle markeret gennem forældreskabet, er udtryk for en særlig smag for omsorg og opdragelse eller med andre ord et udtryk for habitus og social position. På den måde bliver negationen det bærende element i konstruktionen af faderskab og klasseidentitet. Med dette greb vil jeg i de følgende afsnit belyse, hvordan flere af fædrene vha. distinktionsmarkører tager afstand fra andre fædres praksisser og samtidig markerer klasserelaterede forskelle. I nogle tilfælde foregår distinktionen også mere implicit gennem positiv identifikation, fx. når fædrene italesætter nærværende fædre som noget positivt, og fraværende fædre dermed som negationen hertil, udgør den negative modpol. På den måde laver fædrene grænsedragninger mod andre fædres praksis ved både positiv identifikation og ved at markere distinktioner, altså markerer hvilke former for faderskab de ikke vil associeres med.

Som det blev vist ovenfor tager fædrene afstand fra deres egne fædres emotionelle fravær. Men fædrene tager også afstand fra fysisk fravær i forhold til børnene. Og netop nærvær som et overordnet modstykke til *den traditionelle far* fremhæves i fortællinger om deres syn på et godt faderskab.

Blandt fædrene i studiet er et af de mest fremtrædende idealer for faderskabet netop, at man skal være sammen med sine børn. En gennemgående betragtning for næsten alle de otte mænd er, at en god far er én, der prioriterer at bruge tid med sine børn. Nogle af dem sagde det direkte, andre beskrev meget detaljeret den tid de selv bruger med deres børn. Det *at være der*, at *være nærværende* og have *kvalitetstid* med børnene er ord og sætninger, der blev brugt til at understrege, at det har særlig betydning for dem. Også her tager de fleste fædre indirekte afstand fra den fraværende far, der associeres med den traditionelle fadertype (Brandth & Kvande), og italesætter idealer der er mere overensstemmende med karakteristika for *den nye far*. I fædrenes fortællinger om idealer for faderskab og familieliv, skaber de således et narrativ om, at familieliv har særstatus og at særligt tilstedeværelse og nærvær er efterstræbelsesværdige idealer. Som Frank beskriver: *det er i hvert fald meget in at være der lige i øjeblikket, sådan overordnet set. Det kan man godt mærke. (...). Der er jo*

noget om det med at være familie lige i øjeblikket. (s.) Og i forlængelse heraf, at det ikke er lige meget hvordan familieliv og faderskab gøres. Da vi taler om forandringer i faderskabet, fortæller Peter: *Ja, altså det er jo, at fædrene engagerer sig mere. Og det er jo blevet mere naturligt og mere vellidt, og har egentlig også fået en vis form for eller en stor form for respekt, hvis de gør det. (...).* (s. 15) Status og respekt som Frank og Peter italesætter, er begge dele fænomener, der forhandles i interaktion med omgivelserne, og derfor er det ikke ligegyldigt, hvordan faderskabet er synligt for andre. Derfor har jeg fundet det frugtbart at betragte fædrenes praksisser ikke blot som praksisser der manifesterer faderens relation til barnet som faderskab, men også som et udtryk for hvordan faderskab vises. På den måde forstås praksis ikke bare som praksis uden betydning i øvrigt, men også som en fremvisning eller et display af anerkendelsesværdige måder at være far på, som fungerer som distinktionsmarkører i forhold til andre ikke anerkendelsesværdige måder at være far på. Af Peters udsagn fremgår det, at det er den engagerede far der vinder respekt fra sine omgivelser, hvilket de fleste af fædrene tilslutter sig. Engagement bliver af fædrene bl.a. koblet til den tid man investerer i sit barn. Nedenfor fortæller Peter, hvordan omverdenens reaktion på den måde han er sammen med sin søn, er en vigtig anerkendelse og bekræfter ham i at han far på en meningsfuld måde:

Jeg gik også til babysvømning med ham, da han kun var to-tre måneder gammel og det er helt tydeligt, at... dengang var han også glad og udtrykte sig, og har garanteret suget en masse til sig, men modspillet i at han så kommer hjem og genfortælle det over for moren, at vi har været til svømning og vi har pustet i vandet, så bliver man glad. (...) Når man har gjort noget og han så genfortæller det overfor moren, bedsteforældre, farmor og farfar (...). For jeg ved, hvad det er han fortæller, og det er ikke bare noget jeg forestiller mig. Det er tydeligt, og det er jo fordi det har gjort indtryk på ham og det har gjort ham glad vil jeg tro, og det er noget der gør én glad. (Peter s. 6)

Som jeg tidligere har været inde på, handler display ifølge Finch (2007:67) netop også om at blive bekræftet i, at det man gør, er handlinger der konstituere familie eller i dette tilfælde konstituere én som en god far. Som Finch beskriver har familien som institution undergået så store forandringer, at der nu er mange måder at være familie på, som ikke længere er knyttet til blodsbeslægtelse, hvorfor omgivelserne anerkendelse bliver vigtig for konstruktionen af netop familie (ibid.). På samme måde har faderskabet undergået store forandringer, og for fædrene her, der ikke har generationer af fædre før dem at trække på i forhold til et meningsfuldt faderskab, indgår anerkendelse via display af faderskab i forhandlingen om det gode faderskab. På den måde bliver display et vigtigt redskab i

forhold til deres identitetskonstruktion som fædre. Det er med til at konstituere hvilken type far de er og modsat hvilken de ikke er. Når jeg har spurgt fædrene, hvornår de har haft en oplevelse af sig selv, som en god far, har flere af dem fortalt om situationer, hvor de af omverdenen er blevet bekræftet i god faderskabspraksis. I tråd hermed pointerer Dill Bach, hvordan grænsedragning mod andre forældre demonstreres på mangfoldige måder. I følgende fortælling demonstrerer Emil, ved at hente tidligt, at han bruger tid med sine børn:

(...) hver dag når jeg kommer og henter hende nede i børnehaven. Og lige nu er det også den der betingelsesløse kærlighed, så føler man jo hele tiden, at man gør en eller anden forskel. Jeg er glad, når jeg kommer og henter hende, og hun er den første der bliver hentet ligesom den ældste, så hun ikke bliver sådan et institutionsbarn. Det kan jeg godt lide, så føler jeg, at jeg har gjort det godt. Men det er jo sådan et valg man har truffet. (Emil s.2)

Og senere:

Så kan det godt være, at vi ikke har så mange penge, men til gengæld har mine børn mere fri, og sådan vælger vi jo at prioritere forskelligt. (Emil s. 3)

Af Emils fortælling bliver det også tydeligt, hvordan display kan bruges til at positionere sig selv som far. Han tager implicit afstand fra forældre, der ikke henter deres børn tidligt i institutionen og understreger, at det er et aktivt valg man træffer. I Bachs afhandling er netop tid også en central distinktionsmarkør, men til forskel fra overklassefamilierne i Bachs afhandling, hvor tid er en ressource opnået gennem økonomisk velstand, der gør det muligt for mødrene at gå hjemme eller arbejde mindre, er tid for fædrene i mit studie omvendt en ressource, der er opnået ved økonomiske prioriteringer. For som vi senere skal se, prioriterer de fleste af fædrene tid med børnene frem for højere indtjening. Holdt op mod overklassefamilierne har fædrene i mit studie ikke de samme mulighedsbetingelser for at leve op til idealet om tid brugt med børnene. De bruger også tid med deres børn, men når derhen ad andre veje.

Dermed fungerer display - eller med andre ord det faderskab der er synligt for andre - som distinktionsmarkører med symbolsk værdi i forhold til social position. Og netop klasse kommer også til udtryk i Emils fortælling, hvor det mellem linjerne i uddraget kan læses, at det er folk med penge, der prioriterer deres tid forkert, har *institutionsbørn* og at det er et valg der står dem frit for at træffe. På den måde er uddraget også udtryk for klasse, hvor Emil indirekte lader sine fordomme om folk med penge og deres manglende børneomsorg skinne igennem. På den måde får prioriteringen af børn

over penge en moralsk konnotation, og folk med penge forbindes med dårlig moral når det kommer til forældreskab. Denne pointe findes ligeledes af Faber i afhandlingen *På jagt efter klasse*, hvor grænsedragninger i moderskabet i udpræget grad demonstreres som moralske skillelinjer. Skillelinjer der skiller god fra dårlig omsorg. Som jeg skal komme ind på senere, bryder der ligeledes moralske skillelinjer frem i fortællinger om faderskabet. Skillelinjer hvor dårlig moral implicit forbindes med middelklassens fædre.

Grænsedragning mod middelklassens fædre

Den nye far som ideal for faderskabet er i tidligere forskning blevet forbundet med middelklassens fædre (Stefansen). Ikke desto mindre har jeg i analysen fundet, at også fædrene i mit studie, som tilhører arbejderklasse eller lavere middelklasse vurderer og positionere deres faderskab i forhold til idealer for den nye far. Samtidig tager fædrene afstand fra middelklassens fædre, som de forbinder med arbejdsorienterede og materielle værdier, så som henholdsvis karriere og selvrealisering, og af materielle værdier særligt den gode indkomst der følger i kølvandet på prioritering af arbejdslivet. Også her finder jeg, som jeg tidligere har været inde på, at fædrenes implicite grænsedragninger mod middelklassens fædre emmer af forestillinger om dårlig moral.

Man arbejder for at tjene penge

Indtil nu har vi set, at fædrene i studiet ønsker at indgå i nærværende, demokratiske og tillidsfulde relationer til deres børn, og vi har set at de ønsker at bruge meget tid med børnene. Og netop tid som ressource hentes af fædrene i et kompromis mellem familieliv, arbejde og indtjening. For en helt grundlæggende problemstilling, for dem alle er, hvordan hverdagslivet kan skrues sammen, så der er plads til både arbejde og familieliv, og hvilke økonomiske prioriteringer, der skal laves i den forbindelse. Ligesom også anden forskning har vist (Brandth & Kvamde, Reinicke; Johansson, Bloksgaard) arbejdslivets indretning stor betydning for deres faderskab, og deres forhold til arbejdet danner både muligheder og begrænsninger for samvær med børnene og deltagelse i det øvrige familieliv. Jf. Morgan har praksisser væk fra hjemmet betydning for praksis i hjemmet. Her forstået på den måde, at praksis i forhold til prioriteringer i arbejdslivet har konsekvenser for deltagelse i familielivet.

Fædrene finder også i forskellig grad identitet i arbejdet og forholder sig derfor også på forskellig vis til udfordringen med at afse tid til begge verdener. Nogle har indrettet arbejdslivet på en måde, der giver muligheder i familielivet. Andre oplever arbejdslivet som en begrænsning for familielivet og en enkelt prioriterer arbejdslivet og finder kompromisserne i familielivet, når enderne skal nå sammen. For det fleste af fædrene gælder det dog, at det ikke så meget handler om, hvad de helst vil prioritere, når det kommer til familieliv og arbejdsliv, men snarere om at balancerer arbejde og indtjening. Deres fortællinger viser i overvejende grad, at de er mere orienterede mod hjemmet end arbejdet, og de fleste af fædrene demonstrerer også mere lønarbejdermentalitet end de er karriereorienterede. Flere af de andre fædre har også taget den økonomiske konsekvens af deres orientering mod familien, og prioriterer således at have tid til familien og skabe en livsstil der kan opretholdes for en lidt lavere løn. Svend er en af de fædre, der fortæller, at han prioritere familielivet over arbejdslivet. Fortællingen handler også om, hvordan den beslutning i nogle sammenhænge er blevet mødt med undren, eksempelvis da han, overfor en umedgørlig chef, stod fast på at holde barsel. At han prioritere familielivet højt, kommer bl.a. til udtryk ved en beretning om, hvordan han har fravalgt et tilbud om funktionæransættelse, der ville give ham højere løn, men til gengæld koste ham den fleksibilitet, der er så vigtig for, at han får set sine børn, og at familielivet i øvrigt hænger sammen:

(...) Og der har været snak om, at jeg skulle være funktionær, men det siger jeg straks "nej tak" til, fordi jeg prioriterer rigtig rigtig høj de timer... altså nu skal jeg jo på arbejde hele weekenden og det er jo ekstra og så får jeg optjent timer. Jeg var ikke hjemme i sidste weekend og jeg er ikke hjemme i den weekend der kommer nu, men til gengæld, så til sommer... så har jeg de sidste tre fire somre, holdt fem ugers sommerferie - luksus ikk. Så jeg synes, at det fungerer rigtig rigtig godt. (...) Lige i starten var det lidt svært, som jeg sagde tidligere. Jeg følte ikke helt, at når jeg ikke var her... men (...) jeg prøver bare virkelig at give så meget igen, når jeg så er der. Så her sidste år holdt jeg som sagt fem ugers sommerferie, hvor det er afspadsring to af ugerne og jeg afspadsrer efterårsferie og sådan noget, og så holder jeg jo noget ferie, hvor Anne så er på arbejde, for man kan jo ikke holde alle ferierne, kan man sige. (...) og jeg prioriterer det mega højt i forhold til, at jeg måske kunne blive funktionær og så få x antal penge mere i lønningsposen, men det har jeg simpelthen sagt "nej tak" til. Det er overhovedet ikke min interesse, jeg vil have det mindre i løn og så have noget frihed. Det betyder rigtig rigtig meget for mig. (Svend s. 13)

Svends fortælling er én af flere om at vælge en løsning, der giver mindre økonomisk råderum, men til gengæld giver muligheder for at prioritere tid med familien. Dette valg adskiller sig fra fædre i anden forskning, hvor man (Bloksgaard 2009) har fundet at fædre forhandler sig til højere løn, mens kvinder forhandler sig til familievenlighed (Bloksgaard 2009). Men også Reinickes (2010) pointe om, at mænd bruger fleksibilitet til at flekse opad efter karrieremuligheder, mens kvinder flekser nedad, for at skabe rum for familielivet. Her er Svend et eksempel på det modsatte, og hans prioritering er muligvis et udtryk for klasse, for som både Bloksgaard et al. (2015:163) og Brandth & Kvande (2003:52) finder, er det middelklassens fædre, der har sværest ved at sætte grænser for arbejdslivet, som for dem indeholde spændende jobs, der er kilde til selvrealisering og identitetsdannelse. Og netop denne type orientering mod arbejdslivet tager fædrene i mit studie afstand fra. Her fortæller Frank om sin svogers prioriteringer i spændingsfeltet mellem arbejde og familie:

Og øh det er gået meget op i, at han skal læse, han skal arbejde, han skal videreuddanne sig, og han skal, og han skal. Og det synes jeg bare nogen gange, at det er da sådan... Og det kunne jeg sådan mærke på ham her sidste gang, der kom han selv til den konklusion, at han kiggede i sin kalender, og den har sådan fire farver - han var ved at vise det - og den farve der prægede det mest, det var simpelthen det læsen, altså oveni arbejde ikk. Så har han jo så taget nogle bestyrelsesposter på skolen og været med til at præge det og det er jo rigtig fedt, men det mærker børnene bare ikke. De mærker ikke det der. De mærker hvis du står nede til fodbold og kigger på dem, de mærker, hvis du tager en tjans - nu bruger jeg det igen, sport - men hvor man er sammen i hallen og på fodboldbanen eller til spejder eller.. At man bare er der ikk. Det er sådan noget hvor jeg tænker, at det kunne jeg ikke det der. (Frank s. 13)

Frank er selv den type far der står på sidelinjen til fodbold hver onsdag aften og træner datterens håndboldhold og udtaler, at “ *børnene de følger jo et eller andet sted med, og jeg tror bare at vi sådan... og det har vi altid været.. at hvor vi er, der er børnene også altså.*” Frank finder meget identitet i at være noget for sine børn, og tager afstand fra sin svogers prioritering videreuddannelse og bestyrelsesposter, som han ikke mener giver noget til faderskabet. Frank får det næsten til at lyde som en egoistisk prioritering. Senere fortæller han også om nogle bekendte, hvor mor er hjemmegående og far forsørger:

Jeg har da også nogle gode venner, hvor han ikke... igen han er selvstændig, han er nødt til det. Han rejser jo 3-4 dage om ugen, da de var yngre [børnene], da var han væk. Men de valgte så også, at hun ikke skulle arbejde. Hun er hjemmegående og har været det i mange år. Og det kan man jo sige i vores moderne verden, hvem kan finde sig i det? Men hun har så bare involveret sig i mange ting. De har en dreng i dag, der spiller bold, så han skal jo køres, og han skal... så hun ræser rundt med de drenge der ikk. Men det kan de jo også kun kva af, at han har tjent så mange penge som han har. Og det er jo en prioritering. Så den kan jeg ikke... Det er sådan svært at sige.. kunne jeg gøre det eller kunne jeg ikke gøre det, altså. Jeg ved det ikke. Jeg synes jeg savner mine børn, når der går nogle dage.

De fædre som Frank tager afstand fra, er nok hvad man vil karakterisere som middelklasse mænd, der er involveret i mange ting, der går ud over familien. På den måde bliver han grænsedragning mod selvrealiserings- og arbejdsorienterede fædre også en grænsedragning mod middelklassens værdier. Fædrene i mit studie finder, modsat de fædre Frank beskriver, ikke meget identitet i arbejdslivet. De arbejder for at tjene penge og ikke for at gøre karriere, udvikle sig eller realisere sig selv. I stedet læner sig mere op ad en klassisk lønarbejdermentalitet, hvor man arbejder for at leve og ikke omvendt. Og netop det her med at gøre karriere italesættes af mændene, som fædre der prioriterer forkert. At prioritere arbejdet over børnene er ikke velanset blandt de interviewede fædre. Der tages afstand fra, hvordan nogle mænd på den måde *går glip* af deres børn, mens de er små. Selvom nogle af fædrene også fortæller mig, at deres eget arbejde betyder meget for dem, tager de, i deres fortællinger om prioriteringer i faderskabet og familielivet, meget afstand fra fædre, der lader arbejdet komme før børnene. Her fortæller Bent og Niels:

(...) jeg tror der er mange der prioritere noget arbejde. Vi har et vennepar, der er meget karrieremennesker, og altså de møder kl. syv om morgenen og de er hjemme kl. fem om aftenen, fem dage om ugen. Det synes jeg er en forkert prioritering. Jeg synes ikke det er forkert at gøre, men jeg synes det er en forkert prioritering i mine øjne. (Bent)

(...) og omvendt så er det jo også dem der arbejder meget og gør karriere, som ikke har tid til [deres børn].. Men der prioriterer vi jo rigtig meget vores børn. Jeg vil næsten gå så langt og sige, at det er dem der styrer det hele. (Niels s. 16)

Niels slutter sin sætning af med også at positionere sig selv modsat disse fædre, der arbejder meget. Han antyder, at han i modsætning til de mænd, der lader arbejdet været styrende, i stedet lader børnene være styrende for hvordan hverdagen indrettes. Ligesom Faber i sin afhandling fandt, at kvinder fra arbejderklassen eller lavere middelklasse, distancerer sig fra kvinder, der prioriterede deres karriere, og italesætter dem som amoralske (Faber 2008:115), siver det også mellem linjer i både Bents og Niels' fortællinger, at det samme gælder for mænd, der ikke prioriterer faderskabet. Det kan betragtes som udtryk for, at idealer om nærværende fædre efterhånden har vundet så meget indpas, at det har antaget en normativ karakter.

Fædrenes fortællinger vidner altså om, at de er familieorienterede, og prioriterer familielivet over arbejdslivet, men har ikke det samme aktive valgnarrativ, som eksempelvis *baglandsmændene* i Anna Sofie Bachs studie, som netop gør meget ud af at understrege deres valg i forhold indgå i en omvendt asymmetrisk arbejdsdeling. Man kan diskutere, om fravalget af karriere og tilvalget af familien for fædrene i mit, måske bare er sådan det er blevet, mere end det er et aktivt valg, og at det på den måde i nogen henseende er lettere for disse mænd end for middelklassens mænd at prioriterer familielivet og et aktivt faderskab, netop fordi, at arbejdet for denne gruppe mænd, ikke har sammen identitetsskabende karakter. Som vi senere skal se møder fædrene i studiet her andre arbejdsrelaterede udfordringer i forhold til det involverede faderskab, navnlig i forbindelse med afholdelse af barsel, hvor arbejdspladskulturen spiller en rolle i forhandlingen af faderskab og maskulinitet.

Kapitel 6: "Naming fathers as men"

Som Brandth og Kvande opfordre til med ovenstående sætning (2003:35), skal vi i dette afsnit se nærmere, hvilke aspekter af faderskabet, der træder frem, når det betragtes i et kønsperspektiv. Flere steder er det også nærliggende at knytte en kommentar til, hvordan også klasse i sammenspil med køn danner rammer for konstruktionen af faderskab. Det gælder bl.a. når fædrene forhandler barsel. Men først vil jeg se nærmere på, hvordan maskulinitetsidealer og faderskabsidealer er både samstemmende og modsætningsfyldte, og hvordan faderskabet formes i en forhandling mellem disse.

Mand og far i forhandling - maskulinitet i modsætning til ligestilling

Fædrene i studiet lever generelt et mere eller mindre ligestillet - om end ikke komplet ligestillet - familieliv, hvor far og mor deler særligt de huslige opgaver og i en vis udstrækning også omsorgen for børnene, dog med undtagelser som jeg skal komme ind på i det følgende. Men når jeg spørger ind til faderskab i lyset af maskulinitet distancerer flere af informanterne sig fra idealet om ligestilling. Da jeg spørger Bent om han oplever, at det harmonerer at være både mand og far, svarer han følgende:

Jeg tænker egentlig, at det er fint nok. Jeg kan godt stemple ind i begge, det er mig der laver mad derhjemme altså. Men jeg tror faktisk, at det har meget at gøre med.. Nu lyder det meget mandschauvinistisk, og det er det på ingen måde, men jeg tror også det er noget med at kvinderne de nogle gange skal acceptere, at sådan er det. I stedet for at... vi har da også haft den derhjemme. På et tidspunkt, når man kommer et vist stykke hen i livet og man har brug for, at der kommer nogle penge på bordet, og man har brug for, at der er et hus og man har brug for nogle andre ting, så engang imellem, så bliver man nødt til at sige okay; A. han tjener det her, og B. tjener det her. Hvad er vigtigt, hvem skal vi højne i det der? Og nu er jeg jo et sted, hvor man kan sige, at vi har haft den oppe, og vi er også et sted, hvor jeg også har snakket om det med min omgangskreds. Fordi de har haft den samme snak. Og jeg tror sådan det er mere accepten i... jeg siger ikke det er manden eller kvinden der tjener mest eller færrest, jeg siger bare at det er mere accepten i, at den der så tager familieteten, og siger, at nu får jeg det her til at passe, at det også bliver en accept, altså at man også acceptere som kvinde, at man stempler ud af sig selv i - hvis du skal have to børn - i fem år, fordi så får man ikke de kampe der. (Bent s. 16)

Mit spørgsmål om faderskab og mandighed, fremkalder en ligestillingsspørgsmål hos Bent. Der synes at være en ligestillingsrelateret konflikt mellem Bent og hans hustru, som tilsyneladende handler om, at det kan være svært at være en involveret far med hvad det kræver af tid, omsorg og husligt arbejde og samtidig være en mand, der gerne vil prioritere sit arbejde og i forlængelse heraf hvem der tager "familieteten". Det er bemærkelsesværdigt, at når jeg spørger ind til faderskab og maskulinitet, svarer han på, hvordan ligestilling og maskuline normer om orientering mod arbejdslivet konflikter med hinanden. Citatet belyser, hvordan maskuline idealer/normer står i modsætningsforhold til den ligestillingsorienterede aspekt af idealet for den nye/moderne far. Af citatet fremgår det da også, som Bent fortæller, at han "stempler ind og ud af begge", som om han ikke er både mand og far på samme tid. Fosberg fremhæver dilemmaet for den moderne middelklassemand, der ønsker at praktisere et involveret faderskab, men samtidig er underlagt en normativ forventning om *market-oriented masculinity* - altså en arbejdsorienteret maskulinitet (). Denne type maskulinitet tager flere af mændene afstand fra, men Bent synes at være splittet på det punkt, hvor han og konen begge ønsker at orientere sig mod arbejdslivet. At Bent tager afstand fra sin kones arbejdsorientering kan også læses som en grænsedragning mod den erhvervsaktive, moderne middelklassekvinde. Som vi skal se senere tager de fleste af fædrene afstand fra den markedsorienterede maskulinitet og modsat Bent mener de fleste af fædrene også, at faderskab og mandighed hænger uløseligt sammen:

Mmhhh, nej jeg tror det er meget ens. Altså, at jo mere far man er, jo mere mand er man også. Jeg tror, at det hænger rigtig meget sammen. I hvert fald i forhold til, når man sådan kigger rundt i vennekredsen og sådan. Det er respekteret at sige, at man skal hjem til sine børn, frem for at drikke en øl mere. (Bo s. 14)

Altså, vi er jo skabt til at være fædre, altså. Det er jo det vi skal være. Det er jo sådan lidt det man går og vokser sig op til. Det er da at bliver far, og dem der ikke får chancen eller ikke vælger det, det synes jeg er en skam. De har da spildt deres liv (...). Jeg er glad for, at jeg ikke levede i 50'erne og 60'erne, der tror jeg ikke fædrene havde noget som helst med børnene at gøre. (Anders s. 18)

Jf. teoriafsnittet laver Bekkengen en skelnen mellem ligestillingsorienteret maskulinitet og børneorienteret, der kan være relevant her. Når mændene er børneorienterede, går de som fædre i studiet her, op i børnene og ser det som en del af deres identitet at være far (Bekkengen). Fædrene

her synes dog ikke at være tilsvarende ligestillingsorienterede - altså orienterede mod kvinden. Flere af mændene fortæller, at de synes det er fint, at mænd og kvinder gør forskellige ting i relation til familielivet og at der ikke er nogen grund til at gøre mænd og kvinder mere ens - "*Det der med at skulle begynde at udligne, det er for tåbeligt*" (Frank s. 18). For de fleste af mændene spiller faderskabet altså en identitetsskabende rolle. Det kommer til udtryk ved at de prioriterer familielivet både praktisk og følelsesmæssigt, og samtidig ser deres faderskab som en del af deres kønsidentitet. Det involverede faderskab er altså en del af det maskulinitetsideal de spejler sig i. Jf. Connell og Messerschmidt eksisterer der et kontingent og kontekstbetinget hegemonisk maskulinitetsideal, og det aktive faderskab synes for denne gruppe mænd at være inkorporeret deri. Et ideal, hvor det betragtes som særligt mandigt at være far. Dermed tilskrives faderskabet også mening, som noget særligt mandigt, under forudsætning af, at det gøres på den "rigtige" mandige måde. Til gengæld rummer det hegemoniske ideal, for denne gruppe mænd, også en afstandtagen fra ligestilling i familielivet - i forhold til mændenes praksis ser vi, som jeg skal komme ind på i det følgende, at der eksisterer et kønnet mønster, når det kommer til opgavefordelingen mellem mor og far. At det hegemoniske ideal er netop et ideal, kommer også til udtryk ved, at mændene, når de taler om deres faderskabspraksis, lever mere ligestillet end de vil stå ved i retorikken.

Faderskabet som væsensforskelligt fra moderskabet

At fædrene i studiet er mere børneorienterede end de er ligestillingsorienterede kommer også til udtryk ved, at flere af dem, fremhæver hvordan mænd og kvinder - far og mor - ikke må blive for ens. Der synes for mændene at være et ønske om, at fastholde et faderskab der er væsensforskelligt fra moderskabet. Så selvom de tager afstand fra den traditionelle far, orienterer de sig heller ikke fuldkomment mod den nye far. Niels' fortælling illustrerer hvordan man også kan blive for involveret som far og at der for ham er en grænse for, hvor langt han vil rykke sig mod tiden idealer for faderskabet:

(...) jeg synes det er enormt vigtigt, at man skal være mand. Du skal ikke... Det jeg... Kvinderne de har kæmpet nu, siden midt i 60'erne med at komme til magten og for dølen der er nogen, der prøver på at forme mænd til ikke at være mænd. Man skal være hård og man skal være blød, og man skal alt muligt. Det er faktisk ikke ret nemt, hvis man virkelig skal... Jeg synes det er for meget, hvis man virkelig går helt over i den anden grøft og bliver totalt speltfar - der skal være noget modvægt.

Der skal være... uden at det bliver stenalderagtigt, så må der godt være noget.. stå ude ved grillen og grille sort. Det er okay. Det er godt med nogle modpoler og det kan jeg godt lide. (Niels s. 15)

Og senere:

Og der tror jeg som mand, så er der nogen uha, de er jo fandme speltfædre, hvor de går i mødregruppe med konen og fødselsforberedelse. Der var jeg ikke, og det passede også fint med både nummer 1 og 2 [koner], at det synes de heller ikke var sjovt, at jeg skulle være med til at stå der og stønne, så det gad jeg ikke. Jeg var med til fødslen og ja altså, som man gør og har gjort siden midt i halvfjerdsene. (Niels s. 3)

Niels lægger vægt på, hvordan en far skal være mandig og have kvaliteter, der står i modsætning til mors. Det er mandigt at være far, men det er essentielt, at det gøres på en særligt mandig måde, hvor far er forskellig fra mor. I citatet beskriver Niels speltfædrene som feminiserede fædre, der står i modsætning til den mandighed han identificerer sig med. Dertil fremstiller han speltfædrene med nogle karakteristika, som kan associeres med den nye far, her som engagement i familieforøgelsen allerede i graviditeten. Så når Niels tager afstand fra speltfædrene, tager han måske i virkeligheden også afstand fra noget i den udvikling, der er sket og er ved at ske i faderskabet - den del, der trækker mænd ind på det traditionelt kvindelige domæne. Tager afstand fra middelklassens herskende ligestillingsideal. hvor det netop er det anerkendelsesværdigt faderskab, at engagere sig, også i det traditionelt kvindelige domæne i form af omsorgen. At faderskabet betragtes som væsensforskelligt fra moderskabet kommer til udtryk gennem fædrenes hverdagspraksisser som fædre, hvor der eksisterer en kønnet arbejdsdeling mellem mor og far.

Kønnet arbejdsdeling - Omsorg, husarbejde, kvalitetstid

I fortællingerne om deres faderskab identificerer fædrene sig ikke entydigt med hverken den traditionelle eller den nye far, men de positionerer sig, med få undtagelser, overvejende samstemmende med idealer der læner sig op ad *den nye far*. Forsberg definerer den involverede eller nye fars praksisser som *involveret i omsorg, husarbejde og tid med barnet*. Herudover har jeg valgt at betragte fædrenes syn på opdragelse, som en væsentlig komponent i deres praksis. Overordnet betragtet er de fleste af fædrene engageret på alle fire parametre: omsorg, husarbejde, kvalitetstid og

opdragelse. Der tegner sig dog et billede af et kønnet mønster i hvem der gør hvad, i arbejdsdelingen i hjemmet. Således er forældreskabet for disse fædre, trods den nogenlunde ligeligt fordelte arbejdsbyrde, stadig kønnet. Hvad angår husarbejde, indgår de fleste fædre på lige fod med mødrene, i den forstand at mor og far har ca. lige mange huslige pligter. Men der ses også en tydelig kønsarbejdsdeling i hvilke pligter der varetages af far og hvilke der varetages af mor. Fædrene i studiet tager sig typisk af madlavningen, og står for udendørs opgaver, såsom vedligehold af hus, om- og tilbygning, at slå græsplænen og vaske bilen. Mødrene står for rengøring og tøjvask og i særdeleshed omsorgen for børnene mens de er små. På den måde adskiller arbejdsdelingen i fædrenes familier sig fra det afkønnede forældreskab Kari Stefansen finder i sin afhandling, hvor mor og far i middelklassefamilier har lige delt ansvar for omsorg for barnet (2011:59). Og særlig i omsorgen for barnet ses det, hvordan faderskabet og moderskabet gennem den kønnede arbejdsdeling er væsensforskelligt.

Fars barsel og omsorgen for spædbørn

Fosberg definerer omsorg som opgaver der relaterer sig direkte til barnet i eller udenfor hjemmet. Eksempelvis at bade dem, give dem mad, køre dem til skole og fritidsaktiviteter ().

I mit studie, har 7 ud af 8 fædre, i omsorgen for de helt små børn, taget minimum 14 dages barsel. For dem alle er en selvfølge, at det i udgangspunktet moderen der har forældreorloven, men ca. halvdelen af fædrene har yderligere afholdt en mindre andel af den fælles forældreorlov. Ingen af fædrene har holdt orlov alene med deres børn, og de fortæller om deres oplevelse af barsel og orlov som en støttefunktion for mor og barn. Eller mere præcist en aflastning af mor. Med Branth og Kvandes ord bliver far *støttespiller* for mor (2003:116). Andre af fædrene har brugt barslen på at anlægge have eller bygge til og en enkelt far har helt undladt at holde barsel. De fædre der har holdt en del af forældreorloven, oplever sig selv som foregangsmænd. Her fortæller Anders:

Anders: *jamen, jeg tror ikke, at der er nogen forventning om, at mænd de går på barsel. Vi har jo også et yngre hold venner, som lige har fået børn (...), og der er det også sådan: "Argh, havde du godt nok en hel måneds barsel?" Og mødrene sidder der "Nøøj, havde du det. Øøøj Kasper har du hørt det. Anders han har været hjemme i en hel måned!". Og så sidder de der: "for satan Anders, hvorfor siger du også sådan noget?"*

Nina: *jamen vil de ikke på barsel?*

Anders: *der er faktisk mange der ikke vil. Der er mange der synes, at de der 14 dage det er rimelig fint.*

Nina: *hvorfor tror du... hvad tror du det handler om?*

Anders: *Det ved jeg faktisk ikke. Det er nok sådan lidt gammeldags stadigvæk, at det er konen, der tager det barsel der. Det er konen, der tager sig at de børn. Men nu er jeg så desværre opvokset på en eller anden mærkelig måde, hvor jeg ikke er blevet taget hånd om, så jeg (...) har sagt til mig selv, at det skal du gøre bedre det her. Det skal du virkelig gøre bedre, så den har jeg hele tiden til at sidde i baghovedet, så det tror jeg måske også er den af de grunde til ... Men jeg har jo ønsket det, at holde den måned. Og jeg ville også gerne have haft mere, det ville jeg. (Anders s. 12)*

Anders oplevelse vidner om, at det hverken for ham selv eller i hans omkreds er forventeligt eller normen, at far går på barsel, og at Anders har taget en hel måned fremstå både for ham og hans omgangskreds som ambitiøst. Når jeg spørger de af fædrene, der har holdt barsel ud over de 14 dage, om det har styrket deres relation til børnene at være mere intensivt sammen med dem mens de var små, er svaret, at det nok ikke har gjort den store forskel. Og mens fædrene ikke spiller den store rolle i omsorgen for deres helt små børn, indtager de en tiltagende mere involveret rolle i omsorgen, når børnene bliver lidt ældre. Flere af mændene fortæller også, at de er bedre med de lidt større børn. Her fortæller Emil om sit barn nummer to:

(...) og da hun så var helt lille, da synes jeg det var utroligt kedeligt. Så når man så havde en nummer et, så var det nemmere bare at gå til hende. Så det første halve år, hvis nogen spurgte mig, så ville jeg helst have den største - så kunne jeg sagtens sådan sige, at jeg elsker hende mere end jeg elsker hende der. Jeg ved godt det er meget hårdt at sige, men det kunne jeg sagtens. Da nummer to så begyndte at smile, begyndte at gøre noget og få personlighed, så faldt jeg jo også pladask for hende. (Emil s. 1)

Det kønnede forældreskab ses tydeligt i netop omsorgen, hvor omsorgen for de helt små er noget mor tager sig af. Bent interesserer sig heller ikke meget for de helt små børn og forholder sig meget essentialistisk til arbejdsfordelingen, og forklarer hvordan han ser det som biologisk givet, at hans

kone står for den del, og mellem linjerne, at manden godt kan lykkes med at forholde sig lidt distanceret til det:

Altså, kvinden lander jo med det samme i det, hvor imod manden han kan godt sådan, han kan godt fake lidt på bagsiden. (...) Altså det er sådan en tvangsrollefordeling, man er skabt til. At kvinden har brysterne, og så må hun sgu amme. Det kan man jo ikke deles om, altså sådan er det bare. (Bent s. 6)

I omsorgen for de helt små børn handler fædrenes fortællinger altså overvejende om, hvad mødrene gør og hvad fædrene ikke gør. Barslen er overvejende mors opgave med alt hvad det indebærer af pasning, amning, putning og bleskift, og fædrenes andel manifesterer sig nærmere som en støtte til mødrene, ved at klare andre praktiske ting i relation til hjemmet. Det er også mor der står for eksempelvis kontakten til skolen og lægebesøg med børnene.

Moderskabets betydning for fars praksis

Fædrenes begrænsede deltagelse i omsorgen for de små børn og moderens tilknytning til barnet giver hende en stærk position i forhold til at forstå barnet og respondere på dets behov. Brandth og Kvande har udviklet begrebet behovsorienteret omsorgskompetence, som opnås ved at bruge meget tid med barnet. Som jeg tidligere har været inde på, skelner de her mellem kvantitativ tid og kvalitativ tid. Den kvantitative tid refererer de til som den langsomme tid, hvor man er længe sammen med barnet på barnets præmisser, og den kvalitative tid, som de beskriver som kvalitetstid, forstået som en kortere, fragmenteret og mere intens tid tilbragt med barnet (2003:107-118). For at opnå en behovsorienteret omsorgskompetence, kræver det at man har kvantitativ tid med barnet, og her har mødrene, i kraft af fordelingen af barslen, et forspring i forhold til fædrene. Når jeg spørger ind til, hvornår det er svært at være far, fortæller flere af mændene, at det sværeste er, når mor er den bedste:

Nina: *Oplever du nogle gange, at det kan være svært at være far?*

Peter: *Ja, det kan det nemt. Det er det mange gange. Nu hvor hun så står i butik, så havde jeg faktisk hele december måned sammen med Victor. Hun arbejdede fuldt alle dage, både lørdag og søndag og de sidste tre weekender op til. Og der var det helt tydeligt, at der kunne moren ikke bruges. Der blev hun bare ignoreret, fordi hun ikke var hjemme. Så var det bare far. Da vi så kom på den anden side af nytår,*

det tog lige nøjagtigt halvanden dag, hvor moren var sammen med ham, så var jeg bare skubbet ved siden af, og det er ikke sjovt. Og det er egentlig mest det der med, at man tænker, hold kæft det var godt nok hurtigt. Man kunne da lige...(Peter s. 7)

Jf. Brandth og Kvande oplever Peter kvantitativ tid med sin søn og bliver for en periode primær omsorgsperson og den sikre havn, hvor sønnen finder tryghed. Han bliver gennem den kvantitative tid bedre rustet til at stille barnet tilfreds. Peter indtager i december måned, hvor mor arbejder, en plads for barnet som primær omsorgsperson, og pludselig er det kun ham der duer. Peters fortælling er et eksempel på, hvordan mors orientering mod arbejdslivet, bliver fars åbning for tilknytning til barnet. Det bliver mulig for Peter at skabe denne tilknytning mellem ham og sønnen, i kraft af muligheden for at være til stede i en længere periode. Mors praksis bliver på den måde definerende for fars muligheder. Bent har en anderledes forståelse af tilknytningen mellem mor og barn:

Nina: *nu snakkede vi lidt om, hvornår du har haft nogle positive oplevelser med at være far, men har der nogle gange været tidspunkter, hvor du har tænkt, at det har været svært at være far?*

Bent: *jamen det er det jo altid i pressede situationer, hvor det hele det koger, og så tror jeg, det er sådan en naturlig ting for ungerne, at de søger moren. Der er mor som udgangspunkt, altså mor er altid en mor og så far han... ikke at det er ulige, men der er et eller andet ved en mor. (...)Den mor-relation, den kan man godt føle sig lidt svært at stå på den side [af].*

Nina: *fordi, at man kommer lidt i anden række lige pludselig eller?*

Bent: *ja, det tror jeg egentlig er et meget godt ord at bruge på det. Ikke at man er det, men så bliver man sådan, ikke tilsidesat, men så bliver man en sekundær brik.*

Nina: *men jeg kan godt forstå, at det må være lidt hårdt, for man elsker jo de der børn lige meget.*

Bent: *ja, og de elsker jo også os lige meget, men der er en anden tilknytning til moren, og det er der også hjemme ved os. Det er der faktisk, og det tror jeg sgu der er i de fleste hjem, og det er da klart, at det er så sådan lidt... det er måske den svære del. Og så er der måske den der ideal-far, der altid skal ud og løbe med børnene i cykelvogn, og det gider jeg sgu ikke.*

Nina: *hvorfor tror du det er sådan?*

Bent: *det tror jeg er biologisk. Det tror jeg. Man kan ikke... Min far han sagde det også selv engang; "der er børn, så er der mor, og så er der hunden og så er der dig". (Bent s. 10)*

Bent forestiller sig, at det er naturligt, når børnene foretrækker mor, når de er pressede. Der er ifølge ham, noget særligt og naturligt ved den relation der er mellem mor og barn. Bent har et meget essentialistisk blik på arbejdsfordelingen mellem ham og hustruen. For Bent var det også sådan, at han ikke oplevede at få noget ud af at være på barsel med det første barn og derfor delvist droppede barslen med nummer to. På den måde har han ikke oplevet meget kvantitativ tid med børnene, som måske er medvirkende til, at de finder mere tryghed hos mor. På den måde kan fars mangel på kvantitativ tid, når børnene er små være starten på en ond spiral, i forhold til at drage omsorg for barnet. Jf. indledningen finder Brandth og Kvande også at fædres deltagelse i omsorgen for de ældre børn øges, når far tager mere barsel (2003:162). I Bents fortælling får jeg indtryk af, at han beklager, at han som far må stå lidt på sidelinjen i forældreskabet. Han ærgrer sig over at børnene ikke kommer til han i første omgang, men er ikke parat til at investerer den tid det tager at opbygge den tillidsfulde relation.

At fædrene generelt står lidt i baggrunden, når det kommer til omsorg for de små børn, giver mor en særlig position, som den primære omsorgsperson. På den måde har mor på baggrund af sit køn en fordel i opbygningen af relationen til barnet. Tanken om en fordel i kraft af kønnet position i forhold til forældreskabet, hjælper til at belyse, hvordan moderskabet står stærkt i forhold til konstruktionen af fædres praksisser. Connells maskulinitetsteori opererer med en patriarkalsk dividende, som henviser til, at manden via underordningen af kvinden, har en mere privilegeret position i samfundet (Reinike 2013:35). Som en parallel hertil kan der i forældreskabet omvendt være tale om en moderskabsdividende, i kraft af moderens stærke tilknytning til barnet, der gør at hun blive barnets førstevalg. Måske derfor bliver fars plads i forhold til børnene defineret ud fra den plads mor giver. For som Peter beskriver, hvis far ikke bevidst tager muligheden for at være sammen børnene er det ikke sikkert, at han får den:

Men det er jo ikke sikkert, at far har haft muligheden eller har villet tage muligheden for at være sammen med .. Altså det er da grænseoverskridende at køre til svømning alene med sådan en lille 3-4-5-måneders baby, som far. For hvad skal der sker. Hvad med mad og man kan jo ikke. (Peter s. 8)

At mor er primær omsorgsperson, kommer sig som sagt af, at hun i kraft af barslen har mest tid med børnene. Ovenstående kan på den måde ses som en kønnet, kulturel og strukturel barriere for fædrene tilknytning til og forståelse for børnene og deres behov. Dette understreges af, at mors orienteret mod arbejdslivet, giver far nye muligheder for tilknytning.

Arbejdslivet som en arena, hvor køn og klasse skaber rammer for faderskabet

– *Når maskulinitet og arbejdsliv er forbundet - om at gøre upassende køn på arbejdet*

I arbejdslivet kan køn, jf. Bloksgaard, være rammesættende for de muligheder man som mand eller kvinde har for at prioritere familielivet. Som beskrevet ovenfor prioriterer de fleste af fædrene familielivet højt også overfor arbejdslivet. I det følgende skal vi se hvordan kønnede forventninger i arbejdslivet har skabt udfordringer for flere af fædrene. Svend prioriterer jf. forrige afsnit familielivet højt, og denne prioritering blev på hans tidligere arbejdsplads uden omsvøb kategoriseret som afvigende:

Nina: (...) *da børnene var små, har du da taget noget barsel med nogen af dem?*

Svend: *jamen jeg har faktisk taget meget.*

Nina: *ja...*

Svend: (...) *Det er faktisk en lidt eller jo, en lidt sjov historie. Jeg var smed dengang - klejnsmed - ved en virksomhed inde ved Aarhus og vi var 25 smede eller sådan noget. Der er selvfølgelig sådan en stemning sådan et sted ikke, og så lige dengang hun var blevet født, så lavede de alle de der muligheder for at (...) man kunne dele noget af barslen. De åbnede op for det dengang for 14/15 år siden. (...) Og så øh fandt vi ud af, at jeg kunne tage 14 dage ekstra, og så gik jeg ind og sagde til min mester der, at "Jeg tænker, jeg skal have noget barsel" og så siger han bare "Skal du føde eller hvad". Altså han gjorde sig sådan helt uforstående ikk, og jeg har efterfølgende tænkt over, at det er jo kun 14 år siden, men der var bare sådan en holdning til, at det var helt kukkeluk, at jeg skulle det, og det troede de ikke jeg kunne og sådan noget, men jeg havde jo så tjekket reglerne, og jeg fik også lov til det (...), men jeg var jo også sådan den første derude. Og det der så var det sjove ved det var, at så gik de alle sammen og sagde "årh skal du hjem og amme" og synes det var rigtig skægt. Men så kan jeg huske, at på et tidspunkt, så kom en af*

mine kollegaer. Han kom lidt efter [og spurgte] "Hvordan var det lige det var med det der barsel der, hvordan gjorde man lige det?". Det var som om, at der startede det med, at der begyndte man at tage lidt mere, også inde i de fag. (Svend s. 7)

Svends oplevelse illustrerer, hvordan det giver mænd muligheder at få rettigheder. Det lykkes Svend at få to ugers ekstra barsel, fordi han havde hjemmel i lovgivningen. Det er et eksempel på, hvordan rettigheder til mænd giver mulighed for at tage barsel i fag, hvor der ikke er tradition for det. Her var lovgivningen en vigtig parameter i konstruktionen af Svends faderskab. Det gav ham mulighed for at *gøre mand* på en ny måde, og i forlængelse deraf at *gøre faderskab* på en ny måde. Også Anders har oplever at gøre upassende køn på arbejdet i forbindelse med ønsket om barsel:

Min første arbejdsplads, som var Bravida i Aarhus, der var der ikke noget [problem]overhovedet. Det var helt fint. Jeg skulle tage det jeg havde lyst til og brug for. Men min nuværende arbejdsplads, det er straks meget værre. Jeg har en chef, hvor han startede... Dengang jeg sagde, "jamen min kone er gravid, og du skal nok forvente, at jeg skal have noget barsel omkring der og der", og så var det som om "uuh, hvad siger du? Barsel, hvorfor skal du have det?", så.. "Ja, jeg har sgu tre børn og jeg har aldrig holdt barsel", sagde min chef. 'Nej, det er da fordi du er for dum så, hvis du aldrig får lov til at være sammen med dine børn mens de er helt små, så det forstår jeg overhovedet ikke noget af'. Så, "Nå, men så må du jo have barsel", siger han så. Og "ja, jeg skal have en måned". "En måned!". Han var lige ved at falde bagover af stolen. Jeg sagde "Sådan er det bare, jeg skal have en måned, og det er sådan det er". Det troede han altså ikke, og det var jo lige i en periode, hvor vi plejer at have rigtig travlt, så sagde jeg "ja, men ved du hvad, det kan godt være, men så må du finde nogle andre til det, for det bliver ikke mig. Jeg er hjemme i en måned". Det var virkelig ikke velanset, overhovedet ikke. (Anders s. 10)

Den reaktion, som både Anders og Svend har mødt på deres arbejdspladser, i forbindelse med ønsket om at afholde barsel, kan med West og Zimmermans begreb *gender accountability* belyses på den måde, at de ikke gør passende køn i forhold til, hvad der forventes af dem i den givne kontekst, på baggrund af deres biologiske køn. Det er en af de grænseflader, hvor det bliver tydeligt, at køn gennem

arbejdslivet er strukturerende på en måde, der spiller en central rolle i mulighedsbetingelserne for at praktisere faderskab. Både Anders og Svend lykkes med at sætte grænser for arbejdslivet til fordel for familielivet, men det er ikke uden omkostninger. De er nødt til at krydse klinger med deres chefer, og som Anders siger, det er svært at gå på barsel med god samvittighed, når man ved at chefen ser skævt til det. På den måde bliver uddannelse, branche og køn tilsammen strukturerende for fædrenes muligheder for afholdelse af barsel.

Kvalitetstid med ungerne - det skal være sjovt at være far

Det er i ovenstående blevet belyst, hvordan mor gennem barslen oplever at have kvantitativ tid med børnene, og det efterlader far med den kvalitative tid med barnet, som finder sted, når han har fri fra arbejde. Det betyder også at fædre har meget fragmenteret tid med deres børn, hvor de er sammen med dem i kortere perioder i løbet af dagen. Forsberg opererer også med kvalitetstid i sin definition af det involverede faderskab. Han beskriver det som den tid, der bruges med børnene, når den øvrige omsorg og husarbejdet er klaret (2007:114). Her beskriver Peter hvordan denne kvalitetstid spiller en vigtig rolle for ham i relationen til sønnen:

Den der far/søn-tid, det skal man prioritere! Og der er ikke mange mandage, det er smuttet (babysvømning), fordi jeg ikke har kunnet holde fri altså. (...) Det er i hvert fald meget kvalitetstid for mig, det der med... glæden ved at se, at han er glad, det kan man ikke beskrive. (Peter s. 6)

Ordet kvalitetstid bliver af fædre brugt om den tid, hvor man laver noget særlig med barnet, det kan være fritidsaktiviteter eller hygge på sofaen hjemme i stuen. Fædre med lidt større børn er meget involveret i deres børns fritidsaktiviteter. Enten ved at hente og bringe, hjælpe med at strigle hesten, møde op til teaterforestillinger og fodboldkampe, eller ved at træne børnenes håndboldhold. På den måde fremstår fædre meget legende i deres relation til barnet. I nedenstående uddrag beskriver to af fædre, hvad de laver med deres børn, og hvor fædre i forhold til omsorgen for deres små børn havde meget lidt at fortælle, har de til gengæld rigtig meget at fortælle om engagementet i de lidt større børn:

Øhm, de store, de går til teater, så dem kører jeg til teater og henter fra teater og jeg følger også med til alle deres forestillinger, og de har mange forestillinger rundt omkring. Det er jeg med til. Fodboldtræning. Gymnastik med de to små hver

tirsdag. Fast tradition, og der er ikke noget der kan komme i vejen for det, og det er fra fem til seks. Og det tager vi til begge to, og det er sådan en times frirum, hvor vi er der på deres præmisser. Så der er ingen der kan genere eller forstyrre. Det er bare gymnastik og leg. Og så bruger vi meget tid herhjemme. Går ude, vi er meget udemennesker. Jeg vil sige, at fra påske af og hen til, at det engang bliver koldt igen, der er vores fjernsyn stort set ikke tændt. Det er meget lidt. Og tablets osv. det er også i et begrænset omfang, det er måske en halv time om dagen højst. Og ellers... Vi går rigtig meget ude. Så går vi ude ved hestene og dyrene eller bare går i haven og laver nogle ting. Børnene de får mange uderedskaber og ting de kan bruge. De to små har lige fået en firehjulet crosser, så den ligger de og kører lidt rundt på og synes det er fantastisk. (Anders s. 8)

Jamen drengene, de spiller jo fodbold. Fodbold, fodbold, fodbold. Det er det der står i deres øjne ikk. Og Frederikke hun er til hest, og det er jo så den. Den har jeg ligesom fra starten taget med Frederikke. (...) for 6 snart 7 år siden, der startede Frederikke med at ride, så der tog jeg ligesom den del af det og har haft det næsten siden. Selvfølgelig nu er hun færdig med rideskole og hun har fået part på en hest. Så det har udviklet sig meget meget må man sige, men det er stadigvæk mig, der ligesom... Hun kommer til mig... Og der føler jeg også den der far-rolle. "Nu skal jeg lige..."... Altså jeg ved jo reelt ikke noget om heste, men jeg har jo lært noget med tiden ikke, men det er da en rigtig dejlig farrolle at have, at man lige kan hjælpe der. Fordi eller sååå, hun er jo 14 ikk, så hun begynder jo også sådan at være teenager og kunne nogle ting, og der tror jeg da som far, at man måske kan bliver skubbet lidt ud i nogle situationer, fordi det ligesom er mor og datter og far og søn, der er ligesom de der bånd. Så jeg holder helt vildt fast i de her heste, jeg skal nok gøre alt for at være med der, ikke. (Svend s.4)

Fædrene er meget aktivitetsorienterede i deres relation til børnene. Hvor Forsberg ser dette engagement i børnenes aktiviteter som en del af den nye fars praksis, beskriver Johansson den legende far, som en mere gammeldags model for faderskabet, hvor far entrerer med at tage sig af *“the fun aspects”* af forældreskabet, og far karakteriseres som sjov i modsætning til mor, der ikke rummer sådanne kvaliteter (LaCour 2007:62). Også LaCour beskriver, hvordan *den legende forældre* eller *den*

legende mand forbindes med den mere distante faderfigur, der finder tid til børn og familie i weekender og ferie (ibid.). Nogle af fædrene fremhæver særligt, at det gerne skal være sjovt at være far. De påtager sig de sjove opgaver, både i forhold til børn og husarbejde. “*Det jeg synes er sjovt og spændende det gør jeg, og jeg gør rent og laver mad, men vaske tøj og sådan noget er nok ikke helt i samme omfang som hun gør, men jeg gør det stadig.* (Emil s. 4). Også Niels fremhæver, at hvis han, så at sige, skal lege med (på faderskabet), så skal der leges på en måde han gider. På den måde fremstilles legen, som noget han deltager i for sin egen skyld og ikke for børnenes:

Niels: *jeg tror ikke, at jeg er så... Jeg interesserer mig ikke rigtig meget for små børn. Det... jeg tror måske... det siger mig ikke det store. De skal op og kunne et eller andet, så vi kan gøre noget sammen. Men det kan man jo så også gøre i en ret tidlig alder, hvis de gider det.*

Nina: *ja*

Niels: *Det har jeg i hvert fald gjort rigtig meget med drengene. Pigerne det er lidt mere noget LegoFriends, det er simpelthen så småt, så det... jeg gider nærmest ikke at bygge det. Jeg kan godt lide Lego, men LegoFriends det er virkelig med armen om på ryggen og så sidder vi der sammen.*

Nina: *okay, LegoFriends. Er det sådan noget..? Det finder jeg ud af hvad er om nogle år.*

Niels: *jamen du kan prøve at rejse dig op, og så kan du se det der bord deromme bagved. Der er kun lidt af det. Det er sådan nogle figurer, der er en otte stykker tror jeg. Det er lidt ligesom Barbie, bare med Lego. Med drengene, der havde vi huset fuld af Lego StarWars - det var bedre.*

Nina: *Det var bedre...*

Niels: *men altså Maria elsker at samle det der sammen med dem, og så gør de det og så laver jeg noget andet. Og så bilen, den skal jo også passes. (Niels s. 12)*

Fædrenes betoning af, aktiviteter og sjovt i forbindelse med faderskabet, giver et indtryk af at de gerne vil være involverede og engagerede, men helst så længe det er sjovt. Det er kun ganske få af fædrene der fortæller om kedelige pligter i forhold til faderskabet. Og ligesom Niels, er der en tendens til at “gå tilbage til bilen”, når det bliver kedeligt at være involveret far. Selvom fædrene fortæller om dem selv som involverede og engagerede skinner det hist og her igennem, at de indtager en position,

hvor de kan vælge at gå til og fra. Det kommer også til udtryk i uddraget nedenfor, hvor Bo forestiller sig, at det må være kedeligt at være på barsel:

Jeg tror jeg ville synes det var sjovere at tage noget barsel, når han er lidt ældre. Frem for det første år her, hvor han ... han er også hyggelig nu, men han er lidt mere kedelig, når man går op og ned ad ham i et helt år. Ligesom Malene har gjort jo. Der sker ikke så meget. Frem for hvis han nu var tre eller fire eller to år, så er der lidt mere fart på, og man kan opleve nogle ting sammen, mere end man kan, når han er helt spæd. Der tror jeg selv, at jeg ville få mere ud af at være sammen med ham frem for, når han er et halvt år gammel. Det er nok mere praktisk, der er brug for at man er der, i og med, at der skal sørges for noget mad, og der skal skiftes nogle bleer, og han skal ud og sove og ja. (Bo s. 6)

Også Bo lægger vægt på, at det helst skal være sjovt at praktisere faderskab og tænker mest på sin egen oplevelse, og hvad han selv vil få ud af det, hvis han nu skulle holde lidt mere end de 14 dages barsel. Begge uddrag er med til at understrege fædrenes lettere tilbagetrukne position i forhold til omsorgen for børnene. Denne position kan de indtage, fordi deres partner i udgangspunktet primær omsorgsperson, hvilket stiller dem mere fri i forhold til, at kunne springe til og fra og vælge at deltage i de dele af faderskabet de finder sjove og interessante. Af Emils tanker om forventninger til fædre i dag, kan det også læses, at han gerne vil befinde sig et sted midt imellem faderskabet og ungdommen, hvor ordet *drengerøv*, skaber konnotationer til en mere uforpligtende tilværelse end den der forbindes med forældreskabet:

Jeg tror det er meget moderne at være en drengerøv og have børn samtidig, sådan har jeg det lidt. Jeg kan godt lide at være ung samtidig med at jeg stadig har mine børn. Altså sådan en mellemting. Det tror jeg er meget moderne. Men forventninger... det er ikke noget jeg går op i overhovedet.

Fædrene i studiet er både emotionelt og praktisk involverede fædre og tillægger faderskabet mening i forhold til deres selvopfattelse, både i måden hvorpå faderskabet praktiseres jf. tidligere hvor praksis opfattes som et udtryk for ens moralske kompas. Uddragene i dette afsnit udgør en sideløbende fortælling om, hvordan fædrene distancerer sig fra omsorgen, som her hvor de helst deltager i legende

aktiviteter med børnene eller når de ikke tager så meget del i omsorgen for deres helt små børn. Forsberg finder i sit studie en lignende skelnen mellem involvering tid med børnene på den ene side og involvering i hus- og omsorgsarbejde på den anden side (2007:123-124). Derudover fandt han, at middelklassefædre i hans studie var meget ligestillingsorienteret i retorikken, men ikke i praksis, hvor de primært var involverede i tid med barnet (ibid).

Kapitel 7: Konklusion

I specialet har jeg beskæftiget mig med, hvordan fædre med erhvervsfaglig uddannelsesbaggrund konstruere deres faderskabspraksisser i forhandling med deres omgivelser, herunder traditionelle og nye modeller for faderskab, deres egen habitus for omsorg og opdragelse, maskulinitetsidealer, arbejdspladskultur og barselslovgivning. Specialet har taget udgangspunkt i nedenstående problemformulering, og jeg vil i det følgende opsummere de væsentligste fund og pointer, der er belyst i analysen.

Hvordan konstruerer faglærte fædre deres faderskabspraksisser i forhandling med deres sociale kontekst?

Hvilken mening tillægger disse fædre faderskabet og hvilke idealer for faderskabet identificerer de sig med som fædre?

Hvilke faderskabspraksisser kan identificeres og hvordan kan disse praksisser forstås i lyset af køn og social klasse?

På baggrund af analysen kan jeg overordnet konkludere, at fædrenes relation til deres børn er af væsentlig betydning for deres selvopfattelse, og at måden hvorpå faderskabet gøres tillægges mening i den forstand at de måler andre menneskers værdi gennem den måde de praktiserer faderskabet på. Deres faderskab centrerer sig om barnet, og relationen mellem far og barn bliver en del af deres identitetskonstruktion som både mænd og fædre. Fædrene vurderer og positionere deres eget faderskab i forhold til idealer for den traditionelle og den nye far, hvor de placerer sig et sted midt imellem. Der spores således både forandring og kontinuitet i forhold til tanker om og praksis i faderskabet. Hvori dette består, vil jeg nu gå i nærmere detaljer med.

Demokratiske relationer og et trygt rum for dialog

Fædrenes idealer for faderskabet adskiller sig i særdeleshed fra den traditionelle far i fortællingerne om kvaliteten af relationen til barnet. De tager afstand fra den autoritære, fraværende og emotionelt distancerede fadertype, der i forskellige afskygninger er repræsenteret ved deres egne fædre. I stedet ønsker de en tillidsfuld relation i øjenhøjde med børnene, hvor der er plads til dialog frem for skældud. De ønsker at kunne rumme og udtrykke følelser på en anden måde end deres egen far og deres praksis

i forhold dertil skabes således i en forhandling mellem deres habitus og moderne idealer for relationen mellem far og barn.

Faderskabet som væsensforskellige fra moderskabet

Ligesom Bloksgaard et al., finder at arbejderklassens mænd er dem, der har sværest ved at navigerer mellem traditionelle og nyere maskulinitetsideal. Finder jeg ligeledes, at fædrene i mit studie i forhandling med bl.a. maskuline normer, ikke entydigt identificerer sig med hverken den traditionelle eller den nye far, men placerer sig et sted midt imellem. Særligt den del af idealet for den nye far, der handler om ligestilling og orientering mod kvinden har fædrene svært ved at identificere sig med. Afvisningen af det ligestillede forældreskab bliver for fædrene en måde at fastholde deres kønsidentitet i forhold til, hvad de finder maskulint, og faderskabet tilskrives mening som noget særligt mandigt, hvis den er gjort på den ”rigtige” mandige måde. På den baggrund italesætter fædrene også faderskabet som noget væsensforskelligt fra moderskabet, og i forlængelse heraf fastholdes også en kønnet arbejdsdeling, hvor mor og far har forskellige opgaver i forhold til hjem og børn. Og det er særligt i omsorgen for de helt små børn, at fædrene holder sig i baggrunden. Der trækkes en grænse mellem den maskuline og feminine måde at være forældre på. Således kan man som far også blive for involveret, og det er særligt når det kommer til det traditionelt kvindelige domæne, eksempelvis når det betragtes som feminiseret at tage med til fødselsforberedelse.

Børneorientering som hegemonisk maskulinitet

Idealet om den nye far indeholder også engagement i, og tid brugt med, børnene, hvilket fædrene i studiet prioriterer højt, især med de lidt større børn. Fædrene har en mere fornøjelsesbetonet end forpligtelsesbetonet tilgang til forældreskabet, der bl.a. kommer til udtryk ved, at det helst skal være sjovt at være far. I forlængelse heraf udtrykkes fars orientering mod børn og familie særlig i deres engagement i aktiviteter med børnene. Det er i tiden brugt i direkte interaktion med barnet og i det aktivitetsorienterede samvær, at fædrene oplever sig selv som gode fædre og er væsentligt for deres identitetskonstruktion både som fædre, men også som mænd. Således italesættes faderskabet og orienteringen mod børnene som en del af deres kønsidentitet, altså som en del af det at være mand. Den engagerede far forbindes også med status og respekt fra omgivelserne, og det gode faderskab kan på den måde forstås som en del af det hegemoniske maskulinitetsideal for denne gruppe mænd.

Grænsedragning mod middelklassens fædre

I italesættelsen af det gode faderskab tager fædre afstand fra værdier der knytter sig til middelklassen. Grænsedragningen til middelklassens fædre foretages primært gennem arbejdsorienterede værdier. Her distancerer fædre sig særligt fra andre fædre der vælger at prioritere arbejde og gøre karriere. Det forbindes således med dårligt faderskab og dårlig moral at arbejde meget. Ligeledes er der en grænsedragning til middelklassens måde at være far på, når det kommer til samværet med børnene. Her forbindes middelklassen fædre mere med omsorg med ligestillede forældreskab, hvor fædre tager større del i omsorgen for børnene.

Litteratur

Anna Sofie Bach (2016): *MORGENDAGENS MÆND* En sociologisk analyse af nye familiepraksisser og maskuline transformationer i samlivet med en karrierekvinde. Sociologisk Institut. Det Samfundsvidenskabelige Fakultet Københavns Universitet.

Aarseth, Helene (2008): *Hjemskapningens moderne magi*. Institut for sosiologi og samfunnsgeografi. Det samfundsvidenskabelige fakultet. Universitetet i Oslo:11

Aarseth, Helene (2018): ”Familie og intimitet i endring – sociologiske perspektiver” i Fokus på familien 2-2018. Universitetsforlaget: 84-102.

Bach, Dil (2011): *Overskudsfamilier - om opdragelse, forbundethed og grænsesætning blandt velstående familier i Danmark*. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole: Institut for Pædagogik. Aarhus Universitet.

Berger, Peter L. & Luckman, Thomas (1996): *Den samfundsskabte virkelighed*. En videnssociologisk afhandling. Lindhardt & Ringhof. Viborg.

Bekkengen, Lisbeth (2002): *Man får välja - om föräldraskap och föräldradidighet arbetsliv och familjeliv*. Liber: 199, 95

Bloksgaard, L. and Rostgaard, T. (2018) ‘Denmark country note’, in Blum, S., Koslowski, A., Macht, A. and Moss, P. (eds.) *International Review of Leave Policies and Research 2018*. Available at: http://www.leavenetwork.org/lp_and_r_reports/

Bloksgaard, Lotte (2009): *Arbejdsliv, forældreskab og køn - forhandlinger af løn og barsel i tre modern virksomheder*. Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet.

Bloksgaard, Lotte, Christensen, Ann-Dorte, Qvotrup Jensen, Sune, D. Hansen, Claus, Kyed, Morten & Jacob Nielsen, Kent (2015): “Masculinity Ideals in a Contemporary Danish Context”. *NORA—Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 2015. Vol. 23, No. 3, 152–169,

Bourdieu, Pierre (1995): *Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax Forlag A/S. Oslo.

Bo, Inger Glavind (2016): “Den narrative tilgang - erkendelsesmåder og identitetsforståelser” i Bo, Inger Glavind; Christensen, Ann-Dorthe & Thomsen, Trine Lund (red.): *Narrativ forskning. Tilgange og metoder*. Hans Reitzels Forlag. København.

Brandth, Berit & Kvande, Elin (2003): *Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bonke, Jens & Eiler Wiese Christensen, Anders 2018: *Hvordan bruger danskerne tiden?* Gyldendal: 21, 39

Borchorst, Anette (2015): ”Mor, far, staten og småbørnene” i Borchorst, Anette & Drude Dahlerup (red.)(forthc.): *Før og efter Stemmeretten. Køn, demokrati og velfærd*. København: Frydenlund Academic.

- Carstensen, Kathrine (2013): Omsorgsfortællinger. Et studie af kvinders børne- og ældreomsorg. Afsluttende kandidatspeciale. Aalborg Universitet: 21
- Carstensen, Kathrine (2016): "Narrative fortællinger om moderskab - små fortællinger situeret mellem kanoniske narrativer og individuel hverdagspraksis" i Bo, Inger Glavind; Christensen, Ann-Dorthe & Thomsen, Trine Lund (red.): Narrativ forskning. Tilgange og metoder. Hans Reitzels Forlag. København.
- Connell, R. W. & Messerschmidt, James W. (2005): "Hegemonic Masculinity. Rethinking the Concept" i *Gender & Society*, vol. 19, nr. 6: 829-859.
- Connell, R. W. (1995): *Masculinities*. Polity Press. Cambridge: 78-80.
- Chambers, Deborah (2012): *A Sociology of Family Life. Change and Diversity in Intimate Relations*. Polity Press. Cambridge: 85
- Danmarks Statistik (2014): "Fædres brug af orlov". Udenrigsministeriet. Ligestillingsafdelingen.
- Eydal, Guðný Björk & Rostgaard, Tine: *Fatherhood in the Nordic Welfare States – comparing care policies and practice*. Policy Press. Great Britain: 10
- Faber, Stine Thidemann (2006): "Klassernes fortsatte forsvinden" i *Kvinder, køn og forskning*, (2-3), 81-92.
- Faber, Stine Thidemann (2008): *På jagt efter klasse*. Aalborg Universitet: Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation, Aalborg Universitet.
- Finch, Janet (2007): "Displaying Families". In *Sociology*, 41: 65-81.
- Forsberg, Lucas (2007): "Negotiating involved fatherhood: Household work, childcare and spending time with children" i *Nordic Journal for Masculinity Studies*. Universitetsforlaget AS, Oslo. Vol 2, nr. 2:109-126
- Haavind, Hanne (2000)b: "Analytiske retningslinjer ved empiriske av kjønnede betydninger" i Haavind, Hanne (red.) *Kjønn som fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Gyldendal Akademisk.
- Haavind, Hanne (2000)b: "På jakt etter kjønnede betydninger" i Haavind, Hanne (red.) *Kjønn som fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Gyldendal Akademisk.
- Højgaard, Lis (2010): "Kan man interviewe sig til viden – om køn?" **Dansk Sociologi**. Nr. 1/21. årg. 2010.
- Jacobsen, Michael Hviid & Jensen, Sune Qvotrup (2012): "Indledning. Kvalitative udfordringer. Kvalitativ metode under forandring". I Jacobsen, Michael Hviid & Jensen, Sune Qvotrup (red.): *Kvalitative udfordringer*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Johansson, Thomas (2011): "Fatherhood in Transition: Paternity Leave and Changing Masculinities" i *Journal of Family Communication*, 11: 165–180
- Järvinen, Margaretha (2013): "Pierre Bourdieu" i Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red.) *Klassisk og moderne samfundsteori*. Hans Reitzels Forlag: 365-385.

- Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer, Nanna (2005): "Indledning: kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv". I Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer, Nanna (red.): Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observation og dokumenter. København: Hans Reitzels Forlag
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2015): Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk. Hans Reitzels Forlag. København.
- La Cour, Maruska Moesgaard (2007): "'Han var en hård mand – den gamle' Far-sønrelationen set over tre generationer." Dansk Sociologi Nr. 3/18. årg. 2007
- Morgan, David H. J. (2011): Rethinking Family Practices. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Nelson, Hilde Lindemann (2002): Narrativ oprejsning. Når identiteten er gået i stykker. Nordisk forlag A/S. København: 23
- Olesen, Søren Peter (2016): "Narrative samtaleanalyse – korte narrativer i interaktion" i Bo, Inger Glavind; Christensen, Ann-Dorthe & Thomsen, Trine Lund (red.): Narrativ forskning. Tilgange og metoder. Hans Reitzels Forlag. København.
- Olsen, Jan Brødslev (2016): "'Der er én eller anden mening med tingene, hvis man bare tror på det' - mening i eksistentiel og livshistorisk belysning" i Bo, Inger Glavind; Christensen, Ann-Dorthe & Thomsen, Trine Lund (red.): Narrativ forskning. Tilgange og metoder. Hans Reitzels Forlag. København.
- Opdragelsesdebatten (2018): Perspektiver på moderne forældreansvar og børneopdragelse.
- Plantin, Lars (2007): "Different classes, different fathers?" i Community, Work and Family. 10:1, 93-110.
- Plantin, Lars; Månsson, Sven-Axel & Kearney, Jeremy (2003): "Talking and doing fatherhood: On fatherhood and masculinity in Sweden and England" i Fathering - A Journal of Theory, research, and Practice about Men as Fathers. Vol. 1, nr. 1: 3-26
- Prieur, Annick (2014): "Pierre Bourdieu: Bourdieus blik på den sociale verden" i Jacobsen, Michael Hviid; Carleheden, Mikael & Kristiansen, Søren (red.) Tradition og Fornyelse. En problemorienteret teoriehistorie for sociologien. Aalborg Universitetsforlag.
- Reinicke, Kenneth (2010): "Arbejdsliv, maskulinitet og karrieredilemmaer". I Tidsskrift for Arbejdsliv. 12. årg. nr. 2
- Thagaard, Tove & Stefansen, Kari (2014): "Expressions of commitment and independence: Exploring men's emotional responsibility in heterosexual couple relationships". NJSR – Nordic Journal of Social Research Vol. 5, 2014
- Thomsen, Trine Lund; Bo, Inger Glavind & Christensen, Ann-Dorte (2016): "Narrativ forskning: tilgange og metoder". I Thomsen, Trine Lund, Bo, Inger Glavind & Christensen, Ann-Dorte (red.): Narrativ forskning: tilgange og metoder. Hans Reitzels Forlag.
- Vincent, Carol; Braun, Annette & Ball, Stephen J. (2008): "Childcare, choice and social class: Caring for young children in the UK" i Critical Social Policy. Vol. 28 (1):5-26.

West, Cadance & Zimmerman, Don H. (1987): "Doing Gender" i Gender and Society. Vol. 1, nr. 2: 125-151

Reay, Diane (2003): Class Work: Mothers' Involvement in their Children's Primary Schooling. Routledge Falmer. London: 26

Staunæs, Dorte & Søndergaard, Dorte Marie (2005): "Interview i en tangotid". I Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer, Nanna (red.): Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observation og dokumenter. København: Hans Reitzels Forlag

Stefansen, Kari (2011): Foreldreskap i småbarnsfamilien. Klassekultur og social reproduksjon. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA Rapport 24/2011

Stefansen, Kari & Farstad, Gunhild R. (2008): "Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. Betydningen af social klasse". I Tidsskrift for samfunnsforskning. Vol. 49, nr. 3, 343-374. Universitetsforlaget.

Hjemmesider

aktionfarsorlov.dk 02.09.2019: <https://www.aktionfarsorlov.dk/>

Bloksgaard, L. and Rostgaard, T. (2018) 'Denmark country note', in Blum, S., Koslowski, A., Macht, A. and Moss, P. (eds.) International Review of Leave Policies and Research 2018. Available at: http://www.leavenetwork.org/lp_and_r_reports/

Farforlivet.dk d. 02.09.2019: <https://farforlivet.dk/>

fm.dk 02.09.2019: <https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2019/04/begge-foraeldre-skal-sikres-digital-post-om-faelles-boern>

ft.dk a: <https://www.ft.dk/samling/20141/foresporgsel/F25/BEH1-93/forhandling.htm>

ft.dk b: <https://www.ft.dk/samling/20072/beslutningsforslag/b27/index.htm>

kvinfo.dk 02.09.2019: <https://kvinfo.dk/fakta-om-eus-forslag-om-oeremaerket-barsel/>

kvinfo.dk a 02.09.19: <https://kvinfo.dk/hele-familien-trives-bedre-naar-far-er-paa-banen/>

SFI: <https://www.sfi.dk/nyt/nyheder/artikler/kvinder-tilpasser-sig-familien/>

Sundhedsformidling.dk d. 02.09.2019: <http://sundhedsformidling.dk/projekter/apps/far.aspx>

Rockwoolfonden:

https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2016/02/Nybreve_Febr2016_DK_Arbejde-Familie_Final01.pdf

Rockwoolfonden (2018): https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2018/11/RFF-NYT-November-2018_Hvordan-bruger-danskerne-tiden.pdf